

Kissan ja pöllön musiikkiseikkailu - Ole rohkea ja reilu -työpaja 4-6- vuotiaille

Jiri Hyvönen, Markus Rantala

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Kissan ja pöllön musiikkiseikkailu - Ole roh-
kea ja reilu -työpaja 4-6-vuotiaille**

Jiri Hyvönen
Markus Rantala
Sosiaalialan ammattikorkeakoulu-
tutkinto
Opinnäytetyö
Kesäkuu, 2020

Jiri Hyvönen, Markus Rantala

Kissan ja pöllön musiikkiseikkailu - Ole rohkea ja reilu -työpaja 4-6-vuotiaille

Vuosi 2020 Sivumäärä 64

Opinnäytetyön tavoite oli kehittää lastensuojelujärjestö Yhteiset Lapsemme ry:lle 4-6-vuotiaille suunnattu musiikillinen työpaja. Työpajan tarkoitus on tulla osaksi järjestön Ole rohkea ja reilu -työpajatoimintaa, joka pyrkii ennaltaehkäisevään rasmin vastaiseen työhön varhaiskasvatuksessa sekä ala- ja yläkouluilla. Teemoina ovat moninaisuuden arvostus ja ystävyys- sekä tunnetaidot, joita harjoitellaan kahdesta ystävästä kertovan tarinan opetuksista keskustellen. Työpajan menetelmällisiin keinoihin kuuluu tarinan lisäksi musiikillisia toimintaosuuksia, joissa tehdään kehorytmiikkaa ja laulamista.

Keskeiseen, musiikkityöpajan kaikkien osien kehittämiseen vaikuttaneeseen viitekehykseen on kuulunut suomalaista varhaiskasvatusta velvoittava lainsäädäntö - kuten varhaiskasvatustilaki ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus - sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Työpajan temaattisen sisällön osalta mm. tunnetaitokasvatus on kuulunut kehittämistyölle oleelliseen tietoperustaan. Työpajan musiikilliset osuudet puolestaan ovat pohjanneet varhaisiän musiikkikasvatuksen teoriaan.

Työpajaa on kehitetty ohjaamalla sitä kolmessa päiväkodissa pääkaupunkiseudulla keräten samalla kirjallista palautetta lomakkeella. Työpajaan osallistuneilta päiväkodin työntekijöiltä ja lapsilta saadun palautteen mukaan työpaja on ollut onnistunut kokonaisuus. Tärkeimmäksi huomioksi jatkokehittämisen kannalta on noussut työpajan toimintaosuiden harjoitteiden kohdalla toistojen määrän lisääminen. Opinnäytetyön tuloksena on valmiin työpajan lisäksi laadittu työpajaohjeet työpajan ohjaajalle sekä videokäsikirjoitus. Videokäsikirjoitus on laadittu tulevaa jatkokehittämistä varten, jossa työpaja siirretään videomuotoon, jotta työpaja voidaan ottaa käyttöön laajemmin Suomessa ilman koulutettuja vapaaehtoisia. Työpajaohjeet on kirjoitettu päiväkodin tai muun yhteisön varhaiskasvattajia varten, jotta he voivat ottaa videoidun työpajan käyttöönsä. Työelämäkumppani on ollut tyytyväinen työpajaohjeisiin sekä videokäsikirjoitukseen.

The objective of this Bachelor's thesis was to develop a musical workshop for the child protection organization All Our Children. The workshop is intended for 4-6-year-old children in early childhood education. The workshop will become a part of the organization's anti-racist Be Brave and Fair workshop activity. The themes of the workshop - appreciation of diversity, friendship, and emotional skills - are taught through a story about two friends and musical activities.

The theoretical background for this thesis is legislation such as the early childhood education law and UN Convention's the Declaration of the Rights of the Child. The theoretical framework used in the development of the workshop includes theory on emotional education and early childhood music education i.a.

The workshop was developed in three kindergartens. According to the feedback the workshop was successful. The main point for further development has been to increase the repetitions of the exercises that are a part of the workshop. The workshop will be developed further by transferring it to video format so that it can be distributed nationally. This way early childhood educators can use the workshop without the need for trained volunteers. In addition to the finished workshop the products of this thesis have included a manual for early childhood educators and a video script, both of which the collaborator has been satisfied with.

Keywords: Early childhood education, music education, racism, emotional skills

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Yhteiset lapsemme ry & Ole rohkea ja reilu -työpajatoiminta	8
3	Tavoitteet	9
4	Työpajan kehittämisen prosessi ja arviointi.....	9
5	Opinnäytetyön teoriaosuus.....	11
5.1	Rasismien ennaltaehkäisy	11
5.1.1	Rasismien esiintyminen varhaiskasvatuksessa	12
5.1.2	Syrjinnästä vapaa varhaiskasvatus	12
5.1.3	Tunnetaitokasvatus.....	14
5.2	Ilmaisun monet muodot ja kielten rikas maailma varhaiskasvatuksessa	15
5.3	Varhaisiän musiikkikasvatus	16
5.3.1	Musiikkiliikunta	17
5.3.2	Soittaminen	17
5.3.3	Laulaminen	19
5.3.4	Lapsen musiikillisten taitojen kehitys	19
5.3.5	Musiikin hyödyt	21
6	Työpajan suunnitteluvaihe.....	22
6.1	Tarina, juoni ja keskusteluosuudet.....	22
6.2	Alkulämmittely	24
6.3	Kehorytmiikka	25
6.4	Laulu	26
6.5	Rytmin ja laulun yhdistäminen.....	27
7	Työpajan kehittäminen päiväkotiohjausten kautta	29
7.1	Toimintaosuudet yleisesti.....	31
7.2	Tarina.....	32
7.3	Keskustelu.....	32
7.4	Alkulämmittely	33
7.5	Kehorytmiikka	33
7.6	Laulu	34
7.7	Rytmin ja laulun yhdistäminen.....	34
8	Palautekysely päiväkotien työntekijöille	35
8.1	Työpajan vaikuttavuus, tarina ja teemat.....	36
8.2	Työpajan toiminnalliset osuudet.....	37
8.3	Jatkokehitysehdotuksia ja videoitu työpaja.....	38
9	Työpajaohjeiden ja videokäsikirjoituksen kirjoittaminen	40
10	Pohdinta	42

Lähteet.....	46
Taulukot	49
Liitteet	50

1 Johdanto

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää musiikkityöpaja lastensuojelujärjestö Yhteiset Lapsemme ry:lle. Työpaja on suunnattu varhaiskasvatuksen ammattilaisten käyttöön ja sen kohderyhmänä ovat 4-6-vuotiaat lapset. Työpaja tulee osaksi järjestön maksutonta Ole rohkea ja reilu -työpajatoimintaa ja yhteiskunnallista vaikuttamista ennaltaehkäisevässä rasisminvastaisessa työssä.

Opinnäytetyömme pääasiallisena tavoitteena on työpajan sisällön kehittäminen valmiiksi ja työpajaohjeiden sekä videokäsikirjoituksen kirjoittaminen, jotta se voidaan tuottaa myöhemmin videomuotoon. Videoitu työpaja toteutetaan jatkotyönä tälle opinnäytetyölle. Videoiden sisältö suunnitellaan niin, että vaikka varhaiskasvattajalla ei olisi aikaisempaa kokemusta musiikin ohjaamisesta, voi hän silti pitää työpajan onnistuneesti tarjoten lapsille mieleisen kokemuksen ja onnistumisen tunteen. Jatkotyön kannalta on siis tärkeää suunnitella työpajaohjeet helposti ymmärrettäviksi ja videolta tuleva ohjaus selkeäksi. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä kolmen pääkaupunkiseudun päiväkodin kanssa: kehitimme työpajaa ohjaamalla sitä päiväkodeissa ja keräämällä niin suullista kuin kirjallista palautetta lapsilta ja henkilökunnalta, jotka osallistuivat ohjauksiin. Työpajaohjeet ja videokäsikirjoitus löytyvät opinnäytetyön liitteistä (Liitteet 1 & 2).

Kehittämämme musiikkityöpaja sisältää musiikillisia toimintaosuuksia sekä toimintaosuuksien välissä luettavan tarinan. Musiikillisissa toimintaosuuksissa liikutaan musiikin ja erilaisten soitinten tahtiin, harjoitellaan kehorytmiikkaa ja lauletaan. Kirjoittamassamme tarinassa seikkailevat eläinhahmot Ade-kissa ja Umi-pöllö. Suunnittelimme käsiteltävät teemat yhdessä työelämäkumppanin kanssa, jotta ne ovat linjassa muiden Ole rohkea ja reilu -työpajojen kanssa. Tarinan tärkeitä teemoja ovat moninaisuuden arvostaminen sekä ystävyys- ja tunne-aidot. Ystävyys, muiden huomioimisen tärkeys ja mukaan ottaminen korostuvat tarinassa.

Idea musiikillisesta työpajasta opinnäytetyönä syntyi harjoittelun aikana lastensuojelujärjestössä Yhteiset Lapsemme ry:ssä. Toteutimme Ole rohkea ja reilu -työpajatoimintaa osana harjoitteluamme. Oma työpajamme sai alkunsa harjoittelumme aikana keväällä 2019, jolloin kirjoitimme tarinasta raakaversioiden, sävelsimme laulun ja pidimme sen osallistavana esiintymisenä osana järjestön tapahtumaa. Jatkoimme työpajan kehittämistä osana opintoja Musiikin pedagogisen mahdollisuudet -kurssia.

Opinnäytetyön rakenne alkaa yhteistyökumppanin esittelyllä, jonka jälkeen siirrymme teorian esittelyyn, jota tutkimme opinnäytetyön viitekehystä mielessä pitäen. Esittelemme opinnäytetyön kannalta oleellista teoriaa koskien työpajan teemoja - rasmin ennaltaehkäisyä, kansainvälisyyskasvatusta sekä tunnekasvatusta - varhaiskasvatusta ja varhaisiän musiikkikasvatusta. Teorian jälkeen kerromme työpajan suunnitteluvaiheesta. Seuraavaksi käymme läpi

työpajan ohjausta päiväkodeissa ja siitä nousseita huomioita. Sen jälkeen erittelemme päiväkotien työntekijöiltä saamaamme kirjallista palautetta ja palautteen pohjalta nousseita jatkokehitysideoita. Loppuun olemme lisänneet ajatuksiamme prosessin kulusta sekä kuinka työpaja tullaan jatkokehittämään videomuotoon.

2 Yhteiset lapsemme ry & Ole rohkea ja reilu -työpajatoiminta

Yhteiset Lapsemme ry on Helsingissä sijaitseva valtakunnallinen ”poliittisesti, uskonnollisesti ja ideologisesti sitoutumaton” lastensuojelujärjestö. Järjestön ovat perustaneet vanhemmat, joilla on ollut kokemusta kansainvälisestä adoptiosta muissa adoptiojärjestöissä toimimisen sekä omakohtaisen adoptioprosessin kautta. Yhteiset Lapsemme ry:n sisimmässä piilee järjestötyön ydin: ihmiset, joita yhteinen aihe on koskettanut, ovat päättäneet toimia hyvän asian eteen ja perustaneet yhteisön, joka auttaa ja tukee muita samanlaisessa tilanteessa olevia. (Yhteiset lapsemme ry.)

Yhteiset lapsemme ry on alusta lähtien toiminut täydentävänä palveluna adoption tukemisessa. Tällä hetkellä järjestön kansainvälisen adoption tuki- ja neuvontapalveluihin kuuluvat mm. adoptiovalmennuskurssit ja adoptiokuraattoritoiminta (Kansainvälinen adoptio). Järjestön toiminta on sittemmin laajentunut useisiin eri osa-alueisiin, joihin kuuluvat monikulttuurinen lapsi- ja perhetyö, kummi- ja kehitysyhteistyö sekä Ole rohkea ja reilu -työpajatoiminta. Lapsi ja perhetyöhön lukeutuvat lastensuojelun sijaishuollon yksikkö Monikulttuurinen Koti Ilola, ilman huoltajia maahan tulleiden lasten ja nuorten tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta - Yhdessä matkalla ja Vierellä -hankkeet - sekä kotouttavaa toimintaa kiintiöpakolaisille tarjoava Kohdataan kotona -hanke (Lapsi- ja perhepalvelut). Kummi- ja kehitysyhteistyön tärkeinä on avustaa yhteistyömaiden asiantuntevia yhteistyökumppaneita heidän työssään (Kummi- ja kehitysyhteistyö).

Ole rohkea ja reilu -työpajojen ”tavoitteena on edistää moninaisuuden ymmärrystä ja arvostusta sekä vahvistaa välittämisen ja puuttumisen taitoja” (Ole rohkea ja reilu). Työpajoissa näitä aiheita käsitellään eri taiteellisten ilmaisumuotojen kautta. Työpajat asettuvat ennaltaehkäisevän rasminvastaisen työn piiriin. Ole rohkea ja reilu -työpajat ovat tilaajille maksuttomia. Niitä ohjaavat pareittain toimivat Yhteiset Lapsemme ry:n kouluttamat vapaaehtoiset ympäri Suomea. Pääasiallisesti työpajoja tarjotaan päiväkodeille sekä ala- ja yläkouluille. Työpajojen ohjauksia voi saada kysymällä niitä järjestöltä tai sopimalla tilauksista eri tapah- tumissa joissa järjestö on näkyvillä, kuten Educa-messuilla. Ensimmäiset Ole rohkea ja reilu -työpajat on tuotettu Yhteiset Lapsemme ry:n 25-vuotisjuhlavuoden kampanjan aikana (Ole rohkea ja reilu). Myöhemmin niitä on kehitetty mm. opinnäytteinä.

Alla esittelemme lyhyesti muutamia Ole rohkea ja reilu -työpajoja. Kalle-karhun ystäväseikkailu -työpajassa vanhemmat pääsevät käsittelemään 2-4-vuotiaiden lastensa kanssa moninai-

suuden ja ystävyyden teemoja sadun kautta. Työpajassa vanhemman ja lapsen välistä vuoro-vaikutusta pyritään tukemaan leikin avustuksella. (Härkönen & Korpela 2017, 1.) 4-6-vuotiaille suunnatussa leikin ja liikkeen työpajassa moninaisuuden kunnioittamisen, tasavertaisen kohtaamisen ja ystävyyden teemoja käsitellään ”toiminnallisten harjoitteiden, leikkien ja sadun” kautta (Koivukoski 2016, 2). Satupajat ovat 5-6 -vuotiaille suunniteltua toimintaa, joissa teemoina ovat monikulttuurisuus, ystävyys ja yhdenvertaisuuden tukeminen. Satupajoja on kaksi: musiikkisatupaja ja kuvataidepaja. Teemoja käsitellään lastenkirjallisuuden ja luovien menetelmien kuten laululeikein ja askarrellen avulla. (Kortesmäki & Rasimus 2015, 6, 18-19.) Draamatyöpajassa osallistujat luovat omat supersankarihahmonsia ja ratkovat huhupuheita ja ennakkokäsityksiä, draamatarinan ja roolityöskentelyn avulla. Tämän 6-10 -vuotiaille suunnatun työpajan tavoitteena on haastaa lapsia aktiiviseen ajatteluun ja toimimiseen. (Cronstedt 2016, 2.)

3 Tavoitteet

Käymme seuraavaksi läpi opinnäytetyön tavoitetta sekä tavoitteita, joita olemme asettaneet musiikin ohjaukselle ja teemojen käsittelylle. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ilmainen työpaja Yhteiset Lapsemme ry:lle ja lisäksi tuottaa ohjemateriaali varhaiskasvattajien käyttöön sekä käsikirjoitus videoitua työpajaversiota varten. Työpajan avulla voidaan ensisijaisesti opettaa lapsia moninaisuuden arvostuksesta, ystävyydestä ja tunnetaidoista, mutta samalla edistää musiikkitoimintaa varhaiskasvatuksessa tarjoamalla lapsille hauskoja, leikintäyteisiä ja kokonaisvaltaisia musiikillisia kokemuksia. Työpajan tulee olla myös linjassa muiden Ole rohkea ja reilu -työpajojen kanssa sekä vaikuttaa positiivisesti lasten arkeen teemoillaan.

Työpajaa suunniteltaessa tavoitteena on tehdä työpajasta mahdollisimman lapsilähtöinen ja kehittäessä lasten kokemukset ja mielipiteet huomioon ottaen. Tavoite on tehdä laadullisesti hyvä työpaja, jonka eri toimintaosiot pohjaavat teoriaan, ovat suunniteltu sopivaksi ikäluokalleen ja tukevat heidän kehitystään. Opinnäytetyössä valmistuvien työpajaohjeiden tavoite on, että työpaja on helppo ottaa käyttöön kansallisesti lopullisessa videomuodossaan.

Toivomme, että työpaja sytyttää kipinän lapsissa kiinnostumaan soittamisesta ja laulamisesta ja samalla mahdollisesti vaikuttaa positiivisesti henkilökunnan haluun ohjata musiikkia. Tämän opinnäytetyön puitteissa tavoitteenamme on myös kehittää ammattitaitoamme teoreettisen tietämyksen sekä lapsiryhmän ohjaustaitojen osalta.

4 Työpajan kehittämisen prosessi ja arviointi

Arvioimme ja kehitimme työpajan rakennetta ja sisältöä refleктоimalla itse omaa toimintaamme, yhteistyöpäiväkotiemme työntekijöiltä kysytyn suullisen ja kirjallisen palautteen avulla, päiväkotien lapsilta kysytyn suullisen palautteen avulla sekä opinnäytetyömme ohjaajalta ja työelämäkumppaneiltamme Yhteiset Lapsemme ry:ltä saadun palautteen kautta.

Alla olemme kuvanneet opinnäytetyöprosessin kulkua. Koska työpajan aihio oli valmis ennen opinnäytetyöprosessin alkua, sisällytimme kuvioon myös ajan, jolloin aihio tehtiin.

Aika	Tapahtuma/työvaihe	Arviointi
Tammi-maaliskuu 2019	Työpajan ensimmäisen version kehittäminen harjoittelun aikana Yhteiset lapsemme ry:llä.	
Huhti-toukokuu 2019	Työpajan jatkokehittäminen musiikin pedagogiset mahdollisuudet -opintojaksolla.	
Syyskuu 2019	Opinnäytetyöprosessin aloittaminen. Lähdekirjallisuuteen tutustuminen.	Lehtori arvioi opinnäytetyön aiheen ja suunnitelman.
Lokakuu 2019	Työpajan suunnittelu lähdekirjallisuuden pohjalta.	Oma reflektio, yhteistyö Yhteiset Lapsemme ry:n kanssa.
Marras-joulukuu 2019	Työpajan ohjaukset päiväkoodeissa ja kehittäminen ohjausten perusteella.	Oma reflektio, suullinen palaute päiväkodin työntekijöiltä ja lapsilta.
Tammikuu-maaliskuu 2020	Työpajan kehittäminen palautelomakkeiden vastausten perusteella. Työpajaohjeiden ja videokäsikirjoituksen tekeminen kehitystyössä nousseiden huomioiden pohjalta.	Oma reflektio, palautelomakkeet, yhteistyö Yhteiset Lapsemme ry:n kanssa.
Huhti-kesäkuu 2020	Opinnäytetyöraportin viimeistely.	

Taulukko 1: Musiikkityöpajan kehitysprosessi

Omaehtoista arviointia teimme kehittäessämme työpajaa sen edellisestä versiosta. Tässä arvioinnissa keskeisessä roolissa oli toiminnan suhde tutkimaamme teoriakirjallisuuteen. Toisin sanoen, suunnittelimme toimintaa siten, että työpaja pohjasi sisällöltään teoriaan. Esimerkiksi valitsimme työpajaan sisältyvän laulun sävellajin lasten keskimääräiseen äänialaan sopivaksi ja kehitimme työpajaan kuuluvia keskusteluosuuksia sisältämään kansainvälisyyskasvatuksen peruseriaatetta - eroavaisuuksien ja samankaltaisuuksien pohdintaa. Kirjoitamme näistä tarkemmin kahdessa seuraavassa luvussa. Itsearviointia teimme myös päiväkodeissa toteutettujen työpajojen ohjauksetöiden jälkeen. Pohdimme yhdessä, mitkä asiat työpajassa

toimivat ja mitkä tuntuivat kaipaavan jatkokehittämistä. Arvioimme myös sitä, tuntuiko lapsilla olevan hauskaa heidän osallistuessa työpajaan.

Päiväkodin työntekijöiltä keräsimme kirjallista palautetta Yhteiset Lapsemme ry:n palautelomakkeen pohjalta kehittämällemme sähköisellä palautelomakkeella (Liite 3). Saimme heiltä myös suullista palautetta työpajan ohjaamisen jälkeen. Kirjasimme suullisen palautteen ylös pitämäämme kehittämispäiväkirjaan. Työpajan lopuksi kysyimme lapsilta lyhyesti, oliko työpaja heille mieluisa kokemus, mikä oli mahdollisesti lempiosio työpajassa ja mistä he eivät tykänneet.

Työpajan temaattisista sisällöistä - lähinnä työpajaan liittyvästä tarinasta - pyysimme kommenttia työelämäkumppaniltamme Yhteiset Lapsemme ry:ltä. Tätä palautetta keräsimme sähköpostin, WhatsApp-keskusteluiden ja Word-dokumentteihin kirjatuiden kommenttien muodossa.

Ohjaavalta opettajaltamme keräsimme pääasiassa opinnäytetyöprosessiimme liittyvää palautetta. Tätä palautetta keräsimme kasvotusten ja sähköpostin sekä Zoomin välityksellä käytöjen keskustelujen kautta.

5 Opinnäytetyön teoriaosuus

Teoriaosuus koostuu kolmesta aihealueesta: rasismien ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa, ilmaisuus ja kieli varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sekä varhaisiän musiikkikasvatus. Nämä kolme aihealuetta kulkevat lomittain eikä niiden jaottelu aina ole helppoa. Aloitamme kertomalla tilanteesta, johon opinnäytetyöllämme pyritään vaikuttamaan ja millaisia ilmaisia keinoja varhaiskasvatuksessa käytetään tukemaan lapsen kasvua empaattiseksi henkilöksi. Tämän jälkeen syvennymme musiikkitoiminnan kehittämisessä käytettyyn varhaisiän teoriaan.

5.1 Rasismien ennaltaehkäisy

Ole rohkea ja reilu -työpajat asettuvat rasismien ennaltaehkäisevän työn alle. Tästä johtuen rasismien ennaltaehkäisyn teema on yksi opinnäytetyömme keskeisistä aihealueista. Tunnekasvatus oli myös yksi teema, jota työelämäkumppanimme toivoi, että käsittelemme musiikkityöpajassamme. Tässä osiossa käsittelemme työpajamme teemoihin liittyvää teoriaa. Aloitamme kertomalla rasismien näkymisestä varhaiskasvatuksessa, jonka jälkeen tarkastelemme, millaisia velvoitteita rasismien ehkäisemiselle on asetettu varhaiskasvatuksen toteuttamista velvoittavissa laeissa ja muissa asiakirjoissa. Päättämme tämän osion kertomalla tunnekasvatuksesta.

5.1.1 Rasismien esiintyminen varhaiskasvatuksessa

Maahanmuuton seurauksena kulttuurinen moninaisuus on tullut osaksi myös varhaiskasvatuksen arkea. Päiväkodin päivittäisessä toiminnassa tämä voi näkyä mm. kielten moninaisuutena ja siinä, että lapset tuovat esille valtakulttuurista poikkeavaa omaa kulttuuriaan sekä sen arvoja ja käytänteitä. (Eerola-Pennanen 2017.) Uudet toiminta- ja ajattelumallit voivat kuitenkin johtaa konflikteihin (Kemppainen-Koivisto & Salmio 2008, 10; Eerola-Pennanen 2017).

Rasismilla tarkoitetaan “oletetun ihmisryhmän arvottamista esimerkiksi etnisen alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella alempiarvoiseksi kuin muut ihmisryhmät” (Punainen Risti). Anna Rastaa (2007, 112) väitöskirjatutkimuksen mukaan päiväkodin työntekijät ja suomalaiset vanhemmat kokevat, ettei päiväkotiympäristössä lasten välillä voi esiintyä rasismia. Myös ulkomaalaistaustaisten lasten vanhemmilla on tutkimuksen mukaan kuva päiväkodista rasismista vapaana kasvuympäristönä. Kuitenkin kysyttäessä monikulttuurisilta lapsilta ja nuorilta retrospektiivisesti heidän päiväkotikokemuksiensa, rasismia saatettiin kohdata jo päiväkodissa. Tällöin rasismi näyttäytyi - erityisesti riita-tilanteissa - mm. ryhmästä poissulkemisena ja siten, että lapsen Suomen ulkopuoliset juuret saivat negatiivisia sävyjä. (Rastas 2017, 113.) Lappalaisen tutkimuksen mukaan osa 6-vuotiaista pojista ajatteli suomalaisuutta kategoriana, jonka perusteella lapsia arvotettiin minä-me-muut akseleilla. Pojat, jotka eivät asettuneet ulkonäöltään suomalaisuuden muottiin, pääsivät muita harvemmin kantasuomalaisten poikien ystävyysuhteisiin osallisiksi. Jo päiväkotikäiset lapset havaitsivat ympärillään esiintyvää syrjintää, epätasa-arvoa ja ihmisten välillä vallitsevia eroja. (Eerola-Pennanen & Turja 2017.)

5.1.2 Syrjinnästä vapaa varhaiskasvatus

Syrjinnän vastustaminen on teema, joka nousee esille varhaiskasvatukselle keskeisissä lakeisteksteissä. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (1991, artikla 2) sopimuksen pohjana toimiviin yleisperiaatteisiin lukeutuu yhdenvertaisuus ja millään perusteella tapahtuvan syrjinnän kieltö. Sopimusvaltioita veloitetaan varmistamaan, että syrjimättömyys toteutuu myös käytännössä. Lapsen oikeuksien komitean mukaan valtiolta tarvitaan erityistä tarkkuutta tehtäessä lapsia koskevia suunnitelmia ja strategioita. Komitea katsoo myös, että joissakin tilanteissa rasismien ehkäisemiseksi yhdenvertaisuuslaissakin (2014, 9 §) huomioitu positiivinen erityiskohtelu on suotavaa ja jopa tarpeen. Samoin varhaiskasvatuslaissa (2018, 3 §) varhaiskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen. Lain mukaan lapsia tulisi opettaa ymmärtämään ja kunnioittamaan yleisen kulttuuriperinnön lisäksi myös yksilöiden “kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa”. Myös Suomen perustuslain perusoikeuksissa (1999, 6 §) taataan ihmisten yhdenvertaisuus sekä lasten tasa-arvoinen kohtelu. Lisäksi yhdenvertaisuuslaissa (1999, 6 §) koulutuksen järjestäjää veloitetaan edistämään koulutuksen yhdenvertaisuutta.

Lakitekstistä edellä mainitut moninaisuuden arvostuksen lisäämisen ja syrjimättömyyden tavoitteet ovat päätyneet myös varhaiskasvatuslaissa (2018, 21 §) varhaiskasvatuksen toteuttamista velvoittavaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Jo varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustassa (Opetushallitus 2018, 20) nostetaan esille syrjimättömyyden periaate. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2018, 31) varhaiskasvatus nähdään osana kulttuurisesti moninaistuvaa yhteiskuntaa ja kulttuurinen moninaisuus nähdään nimenomaan voimavarana ja arvostuksen kohteena. Varhaiskasvatuksen tehtäviin ja yleisiin tavoitteisiin nähdään suunnitelmassa kuuluviksi "kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu". Kulttuurisesti rikkaassa ympäristössä lasten kulttuurisen osaamisen merkityksen katsotaan korostuvan. Tässä suhteessa varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää kulttuurista osaamista ja kulttuuriseen kanssakäymiseen liittyviä vuorovaikutus- sekä ilmaisutaitoja. Kulttuurien välisen sujuvan vuorovaikutuksen takaamiseksi pidetään oman sekä muiden kulttuurin ja katsomusten tuntemista oleellisena. Käytännön tasolla asioita voidaan tarkastella eri perspektiiveistä. Myös muiden asemaan asettumista ja hyvää käyttäytymistä voidaan harjoitella. (Opetushallitus 2018, 25.) Tasa-arvo, yhtäläiset oikeudet kaikille, yhdenvertaisuus, moninaisuuden arvostaminen ja kaikkien osallisuus kuuluvat myös varhaiskasvatusta velvoittavan inklusiivisuuden periaatteen arvopohjaan (Viitala 2018, 52-53).

Kulttuurisesti vastuuntuntoinen kasvatus edellyttää, että kasvatus on tietoisesti rasismien vastaista (Eerola-Pennanen 2017). Syrjinnän ehkäisemiseksi varhaiskasvattajan vastuulla onkin järjestää tasa-arvoista, vastuuntuntoista ja erilaiset kulttuuritaustat huomioon ottavaa kasvatausta. (Kempainen-Koivisto & Salmio 2008, 10; Eerola-Pennanen 2017). Edellytys moniarvoiselle yhteiskunnalle on, että erilaisuus hyväksytään ja sitä ymmärretään (Kempainen-Koivisto & Salmio 2008, 10).

Lapsilla on luontainen uteliaisuus eri kulttuureita kohtaan. Tästä johtuen kulttuureista on syytä keskustella avoimesti, kannustaen lapsia avoimeen ja kunnioittavaan suhtautumiseen eri kulttuuristaustaisia ihmisiä kohtaan. Ennakkoluulot ja suvaitsemattomuus kumpuavat tietämättömyydestä ja valinpitämättömyydestä muiden arvoja ja elintapoja kohtaan. Kouluttamalla ja kasvattamalla näihin ennakoasenteisiin pystytään kuitenkin puuttumaan. Koska arvojen ja asenteiden omaksuminen alkaa jo varhaislapsuudessa, suvaitsevaisuuskasvatus on syytä aloittaa jo tällöin. Suvaitsevaisuuskasvatuksen lähtökohtana on ihmisten erilaisuuden ja samanlaisuuden ymmärtäminen. Positiiviset kokemukset ihmisten välisistä yhtäläisyyksistä ja eroavaisuuksista ovat suvaitsevaisuuden perusta. Suvaitsevaisuus vaatii myötäelämisen taitoa ja kykyä asettua toisen asemaan. Riitatilanteissa toisen näkökulman ymmärtäminen on tärkeää. Näiden ajattelumallien oppimisessa lapset tarvitsevat aikuisen apua ja tukea. (Kempainen-Koivisto & Salmio 2008, 9-12.)

5.1.3 Tunnetaitokasvatus

Käsitlemme ikäluokkaa, joka on tärkeän siirtymisvaiheen edessä jatkaessa varhaiskasvatuksesta koulumaailmaan. Lasta täytyy tukea vastuuntuntoiseksi tämän itsenäistyessä. Lapsen roolileikit ja leikit kertovat usein enemmän lapsesta kuin hän itse osaa sanoiksi pukea ja eettiset kysymykset alkavat askarruttaa lapsen mieltä. Lapsi tarvitsee läsnäoloa ja että tämän kanssa ihmetellään ympäröivää maailmaa ja sen eettisiä kysymyksiä. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 81.)

Tunteet ovat tärkeässä roolissa toiminnan ohjauksen, motivaation ja sosiaalisen kanssakäymisen kannalta. Tunteilla on oma viestinsä ja merkityksensä joiden avulla ne auttavat meitä hahmottamaan, mikä on hyvinvointimme kannalta merkityksellistä. (Erkko & Hannukkala 2018, 75-77.) Tunnetaitojen hallitseminen vaikuttaa positiivisesti henkiseen hyvinvointiin mm. lievittämällä stressiä ja ahdistusta. Puutteet tunnetaidoissa voivat puolestaan vaikuttaa negatiivisesti henkiseen hyvinvointiin. Esimerkiksi tunnistamaton suru voi johtaa masennukseen. Tunteiden rakentava ilmaiseminen on hyväksi keholle ja auttaa omasta terveydestä huolehtimisessa (Erkko & Hannukkala 2018, 77; Juusola 2015, 144).

Lapsen kasvun tärkeimpiä tavoitteita on taito oppia tunnistamaan omia tunteita ja jäsentämään tunteita. Tunteet opitaan tuntemalla ja kasvattajan tehtävänä onkin opettaa lapselle eri tunteiden tunnistamista ja niiden nimeämistä. Lapset ovat luontaisesti rehellisiä tunteistaan ja heillä on tarve oppia ilmaisemaan niitä. Aikuisen esimerkillisellä käyttäytymisellä on vaikutusta lapsen positiiviseen kehitykseen. (Haapsalo & Kirkkopelto 2013, 1.)

Aikuisen tehtävänä on myös opettaa lapselle, kuinka on hyväksyttävää ilmaista tunteitaan. Kaikkia tunteita on lupa kokea eikä vääriä tai kiellettyjä tunteita ole. Kaikenlaisia tunteita turvallisessa ja hyvässä vuorovaikutuksessa kokenut lapsi pystyy kasvaessa säilyttämään positiivisen ja terveen käsityksen itsestään sekä oppii ilmaisemaan tunteitaan loukkaamatta toisia. (Haapsalo & Kirkkopelto 2013, 1.)

Tunteiden tunnistamisen ja nimeämisen sekä rakentavan tunteiden ilmaisun lisäksi tunnetaitoihin kuuluu tunteiden säätely ja empatia. Tunteiden säätelyllä tarkoitetaan kykyä hallita omia tunteita, hillitä omaa käyttäytymistä ja kultivoida hyödyllisiä tunteita. Taitoon kuuluu kyky tuntee tilanteeseen tarkoituksenmukaisia tunteita oikealla volyyymilla ja kestoltaan sopivina (Erkko & Hannukkala 2018, 77.) Empatialla puolestaan tarkoitetaan kykyä asettua toisen ihmisen asemaan ja kykyä ymmärtää toisen tunteita ja ajatuksia (Juusola 2015, 144). Empatian kokemukseen vaaditaan kykyä nimetä ja tunnistaa omia tunteitaan sekä kykyä ilmaista niitä (Hannukkala & Törrönen 2010, 73).

Leikin ja ilmaisun kautta on mahdollista käsitellä uusia ja jopa vaikeitakin tunteita. Ryhmäkokemus vahvistaa lapsen ymmärrystä ympäröivistä ihmisistä ja siitä, että he tuntevat samoin.

Toisten tunteista oppiminen auttaa empatiakyvyn kehittymistä. Oikean ilmaisutavan löytämisestä on apua empatian opetuksessa, lapselle mieluisalla tavalla. (Haapsalo & Kirkkopelto 2013, 1; Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 81.)

5.2 Ilmaisun monet muodot ja kielten rikas maailma varhaiskasvatuksessa

Käymme läpi, kuinka kieli ja sadut sekä ilmaisu voivat toimia opetuksen keinoina ja kasvattamisen tukena sekä, kuinka nämä ilmenevät varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Nämä osat on valittu varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, koska ne ovat pedagogisia osa-alueita, joita työpajan avulla pystytään tukemaan. Varhaiskasvatuslaissa (2018, 2 §) varhaiskasvatus määritellään suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kokonaisuudeksi, joka koostuu opettamisesta, kasvattamisesta ja hoitamisesta. Varhaiskasvatuksessa pedagogiikka saa erityisen painoarvon.

Ilmaisua, sen eri muotoja, hyötyjä, ohjaajan roolia ja oppimisympäristön puitteita käsitellään useassa kohdassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2018, 21) tiiviisti, mutta sen tärkeyttä korostaen. Lapsen yksilöllisyyttä ja lähtökohtia tulee arvostaa tukeksi lasta ilmaisemaan itseään, hänen rakentaessa identiteettiään ja maailmankuvaansa. Ajattelun taidot kehittyvät ilmaisun taitoja harjoittelemalla: lapset luovat merkityksiä asioille tutkimalla ja tulkitsemalla heitä ympäröivää maailmaa heitä motivoivalla tavalla. Lapsille tärkeitä on päästä tutkimaan ja luomaan merkityksiä riittävän ohjaamisen ja monipuolisten materiaalien avulla innostavassa ympäristössä. Lasten kyky kuvitella ja luoda mielikuvia johtaa eettiseen ajatteluun ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. (Opetushallitus 2018, 42-43.)

Ilmaisun eri keinojen valikoimasta lapsien on mahdollista löytää heitä innostava tapa ilmaista itseään taiteellisesti. Taiteellinen ilmaisu ja myös sen kokeminen tukevat lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä sekä sosiaalisia taitoja. Taiteelliselle ilmaisulle tärkeitä on tunteiden sekä luovuuden näkyväksi tekeminen eri taiteen muotoja moniaistillisesti hyödyntäen ja yhdistellen. Varhaiskasvatuksen yhteisössä tulee kannustaa muita kekseliäisyyteen ja persoonallisuuteen luodessa oppimisympäristöä, jossa lasten kädenjäljen on mahdollista näkyä. (Opetushallitus 2018, 30-32.)

Varhaiskasvatuksen eri ilmaisumuotoihin kuuluvat musiikillinen, kuvallinen sekä sanallinen, että kehollinen ilmaisu, joita tavoitteellisesti tuetaan lasten arjessa. Osana varhaiskasvatukseen kuuluvat myös eri taiteenaloihin sekä kulttuuriperintöön tutustumista. Oppimisen taidot vahvistuvat, kun ilmaisumuotoja koetaan hyödyntäen moniaistia työtapoja ja erilaisia oppimisympäristöjä mukaan lukien paikallista kulttuuritarjontaa. (Opetushallitus 2018, 42-43.)

Kokonaisvaltaisuus on avainasemassa lasten kanssa toimintaa tehdessä. Oppimista voidaan nähdä tapahtuvan kaikkialla ja sille ominaista on kokonaisvaltaisuus: oppimisessa yhdistyvät,

tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. (Opetushallitus 2018, 22 & 42-43.)

Varhaiskasvatuksen opetuksessa pyritään synnyttämään tai vahvistamaan lasten jo olemassa olevaa kiinnostusta musiikkia kohtaan elämyksellisillä kokemuksilla ja leikinomaisella musiikkitoiminnalla, kuten loruilla, laulamisella, liikkumisella musiikin mukana ja kehosoittamalla. Yhteisen tekeminen tavoitteena on mahdollistaa lapsille onnistumisen ilo ja opettaa musiikillisia valmiuksia lapsen oppiessa äänen kestosta, tasosta, sointiväristä ja voimankäytöstä. Musiikkia käytetään myös mielikuvitusta ja ajatuksia herättävänä asiana, osana muuta ilmaisua, kuten kuvallista tai tanssia. (Opetushallitus 2018, 43.)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tietoisesti seurata lasten kielellisten taitojen kehittymistä ja ohjata sitä erinäisin keinoin. Henkilöstön tavoitteena on monipuolistaa lasten kielellistä ilmaisua samalla, kun lasten sanavarasto laajenee. Lasten kielellisten taitojen kehittyminen auttaa lapsen mahdollisuuksia olla aktiivinen toimija ja vaikuttaa hänen osallisuuteensa. (Opetushallitus 2018, 40-42.)

Lapsi tarvitsee apua kasvattajalta, pohtiessaan kuinka kieltä käytetään missäkin tilanteessa. Kasvattajan vastuulla on ohjata lapsen puheen tuottamisen kehittymistä. Puhutun kielen käyttöä ja ymmärtämistä edesauttaa kanssakäynti ja kommunikointi muiden lasten kanssa ja tähän kaivataan rohkaisua aikuiselta. Lasten kanssa harjoitellaan keskustelutaitoja (selittäminen, vuorottelu) ja kielen käyttötaitoja hyödyntämällä huumoria ja hyviä tapoja. (Opetushallitus 2018, 40-42.)

Kielellisen muistin kehittymistä ja sanavaraston laajenemista voidaan tukea laululeikeillä ja loruilla, kuten myös leikkimällä kielellä ja nimeämällä sekä kuvailemalla asioita. Jotta lapsi oppii puhutun ja kirjoitetun kielen eron, on hyvä tutustua erilaisiin teksteihin. Lapselle tärkeätä on, että keskustelut, tarinointi ja lukeminen on kiireetöntä, jotta lapsella on aikaa miettiä sanojen merkityksiä ja luoda asiayhteyksiä. (Opetushallitus 2018, 40-42.)

Sadut ja tarinat ovat loistava tapa käsitellä erilaisia teemoja lasten kanssa. Lastenkirjallisuus mahdollistaa yksinkertaistavien oletusten kyseenalaistamista ja tarjoaa hyvän keinon käsitellä tunteita ja omia kokemuksia sekä vaikeitakin asioita lapselle soveltuvalla psykologisella sekä emotionaalisella tasolla, ottaen huomioon heidän ikänsä ja taustansa. Kirjallisuus ja sadut voivat samaistumisen kautta opettaa lapsille uusia asioita sekä laajentaa heidän maailmankuvaansa. (Helenius & Lummelahti 2018, 127.)

5.3 Varhaisiän musiikkikasvatus

Opinnäytetyömme musiikin teoriaosuus koostuu pääasiassa työpajan kehittämiseksi oleellisesta teoriapohjasta. Käymme myös läpi sellaista musiikkikasvatukseen liittyvää teoriaa,

jonka koemme olevan hyödyllistä paremman kokonaiskuvan saamiseksi varhaisiän musiikkikasvatuksesta.

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa leikillisyyden tulisi korostua musiikkitoiminnassa (Lindberg-Piironen & Ruokonen 2017, 89 & 94-95). Lasten musiikkiopetuksessa painotetaan lapsilähtöisyyttä eli ikäluokalle ominaista kokonaisvaltaista, kaikkia aisteja hyödyntävää musiikillisten kokemusten ja toiminnan tarjoamista. Musiikkikasvattajalta edellytetään oman tietotaitonsa päivittämistä ja reflektiokykyä osana jatkuvaa kehitystä. Koska opettajan tulee johtaa esimerkillään, hänen täytyy luottaa omiin kykyihinsä musiikillisena ohjaajana ja omata kyky heittäytyä oppimaan myös uutta. Kasvattajan tehtävänä on kannustaa lasta osallistumaan ja kokeilemaan näyttämällä mallia. Lapsilähtöisyyteen vaikuttavat kasvattajan ihmiskuva, toimintatavat ja vuorovaikutustaidot lasten kanssa. (Seppänen & Lindeberg-Piironen 2017, 213-218.)

Alla käsittelemme teoreettisesta näkökulmasta ensin työpajassamme käyttämiämme musiikki-toiminnan muotoja: musiikkiliikunta, soittaminen ja laulu. Sen jälkeen tarkastelemme työpajamme kohderyhmän ikäisten lasten musiikillisten taitojen kehitystä. Päätämme tämän teoriaosan kertomalla musiikkitoiminnan hyödyistä. Teemme työpajan suunnitteluvaiheessa (Luku 6) viittauksia teoriaosioon.

5.3.1 Musiikkiliikunta

Musiikkiliikunnassa musiikin maailmaan tutustutaan liikkeen, musiikin kuuntelun ja laulamisen keinoin. Musiikkiliikunnan toimintatapoihin kuuluvat aktiivinen musiikin kuuntelu, laululeikit, luova musiikkiliikunta sekä erilaiset koreografiat ja tanssit. Monipuolisella musiikkiliikunnalla voidaan tukea lapsen kasvua ja oppimista holistisesti. (Seppänen, Tarvonen & Lindeberg-Piironen 2017, 273-281.) Aktiivisen musiikin kuuntelun ja musiikkiliikunnan avulla voidaan tutustua musiikillisiin käsitteisiin kehollisesti (Seppänen, Tarvonen & Lindeberg-Piironen 2017, 279). Esimerkiksi hidas - nopea vastakohtapareihin voidaan tutustua soittamalla vuorotellen musiikkia, joka etenee hitaasti ja musiikkia, joka etenee nopeasti ja liikkumalla näiden nopeasti ja hitaasti etenevien rytmien tahdissa. Korkea - matala käsitteitä voidaan havainnollistaa soittamalla tai laulamalla vuoroin korkealta ja vuoroin matalalta ja liikkumalla korkealla ja matalalla musiikin antaman mallin mukaisesti. (Lindeberg-Piironen 2017, 198 & 200-201.) Liikuntatoiminnassa tärkeää on liikunnallisten aktiviteettien vaihtelevuus (Opetushallitus 2018, 48).

5.3.2 Soittaminen

Lapsen tärkein ensimmäinen soitin on oma keho ja ääni. Keho on aina lähellä kuten suu, ja molemmat soivat jokaisella omalla tavallaan ja ainutlaatuisesti. Kehorytmiikka on loistava

tapa aloittaa musiikinopetus ja sen harjoittelu tukee myöhempiä soittotehtäviä. Kehorytmiikka tarkoittaa tekniikkaa, jossa kehon osia iskemällä tuotetaan ääntä (Romero 2013, 443). Esimerkkeinä kehorytmiikasta ovat taputtaminen ja rytmissä tömistely.

Soittamisen neljäksi tavoitteeksi Seppänen ja Lindeberg (2017, 224-225) listaavat musiikilliset, sosiaaliset, motoriset ja tiedolliset. Musiikillisia tavoitteita ovat rytmitajun ja rytmiiikan kehittyminen, lapsen oman musiikin keksintä sekä musiikillisen muistin kehittyminen. Tällöin luodaan lapsen musiikkitiedollinen perusta. Sosiaalisia tavoitteita soittamiselle ovat musiikillisen yhteisön luominen, yhteissoiton harjoittelu, soittamisen ilon kokeminen yhdessä ja erikseen sekä kärsivällisyyttä ja muiden huomioimista omaa vuoroa odottaessa. Motoriset tavoitteet täyttyvät, kun karkea- ja hienomotoriikka kehittyvät soittaessa. Tiedollisiin tavoitteisiin kuuluvat soittimien käsittelyyn, tunnistamiseen ja nimeämiseen liittyvät tehtävät, kuten soittimen sointia käyttäen osana omaa musiikillista keksintää.

Rytmituokioiden tulee suunnitella varhaiskasvatuksessa lasten valmiustason mukaan soittajina ja tuokioissa oleellista on, että soittamisen lisäksi liikutaan ja leikitään paljon. Lasten opettamisessa ehkä kaikkein tärkeintä on luoda turvallinen ilmapiiri, jossa kaikki uskaltavat yrittää ja osallistua. Osallistujia tulee kiittää ja erityiskiitoksen voi antaa niille lapsille, joille keskittyminen on ollut haastavaa. Yhdessä harjoittelun kautta taitojen tulisi karttua ja toiminnan on oltava samaan aikaan haastavaa ja innostavaa lapsille, jotta musiikillisen kipinän on mahdollista syttyä. (Seppänen & Lindeberg-Piironen 2017, 218-225.)

Suurin osa kyvyistä, joita rytmikäs liike vaatii (rytmi-, avaruudellinen hahmotus-, hahmotus-, reaktio- ja erottelukyky) ovat koordinaatiokyvyn osa-alueita. On vaikea erotella toista kykyä toisesta, koska ne liittyvät vahvasti toinen toiseensa. Koordinaatiokykyjä opetellessa tärkeätä on toisintojen määrä ja oikean mallin oppiminen. (Kivelä-Taskinen 2008, 26.)

Opetellessa rytmikuvioita täytyy voimakohtia korostaa, jotta oppija ymmärtää mistä rytmi alkaa ja mihin se loppuu. Jos kyseessä on monimutkaisempi rytmi, eikä korostusta tehdä tarpeeksi selväksi, voi oppija tehdä oman päätöksen mistä rytmi alkaa ja mihin loppuu (Kivelä-Taskinen 2008, 40.). Liikettä on syklistä ja asyklisiä. Syklisyys tarkoittaa jatkuvaa liikettä, kuten kävelyä tai juoksemista. Asyklinen liike on kertaluontoinen suoritus, kuten hyppy tai heitto. Molemmat liikkeet ovat rytmisiä. Syklisiä liikettä oppiessa auttaa, kun liikkeellä on aktiivinen osa ja tauko esimerkkinä rytmisissä iskullinen ja iskuton kohta. (Kivelä-Taskinen 2008, 37.)

Opetettaville rytmeille oleellista on synnyttää helposti tarttuvaa liikettä, jota lapsi pystyy itsenäisesti jatkamaan kehittämällä näin lapsen keskittymiskykyä ja koordinaatiota. Ohjaaja voi kokeilla erilaisia tempoja, johtavan raajan vaihtoa, painottaa liikkeistä kuuluvan ääneen soin-

tia tai keskittymistä musiikkiin. (Seppänen & Lindeberg-Piironen 2017, 218-223) Nopeatempoiset rytmit voivat nostattaa sykettä ja innostaa, kun taas hitaalla tempolla rytmit voivat rauhoittaa. (Kivelä-Taskinen 2008, 45.)

Lasten kanssa voidaan harjoitella tasa- ja kolmijakoisia rytmejä keho-soittimilla esimerkiksi kaikurytmiharjoituksin tai kysymys-vastaus-leikein. Kaikurytmiharjoituksessa ohjaaja soittaa rytmin, jonka lapsi toistaa vuorollaan. Lapsi hahmottaa yksinkertaisia rakenteita musiikissa ja kykenee pitämään yllä sekä vaihtamaan tempoa tarkoituksenmukaisesti. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 122.)

5.3.3 Laulaminen

Krokfors (2017, 143) määrittelee laulamisen ihmiselle luontaiseksi tavaksi kokea musiikkia, ilmaista tunteita sekä kommunikoida. Krokforsin mukaan, jos ihmisellä on kyky hengittää, hän pystyy myös laulamaan. Hänen mukaansa laulaminen on taito, joka voi tuoda iloa kenen tahansa elämään.

Krokforsin (2017, 160-168) mukaan yksi luonteva tapa laulun opettelemiselle on aloittaminen lauluun liittyvän leikin opettelemisella. Leikkiin voidaan myös yhdistää laulun sanat. Laulun opettelemista ensin loruna puoltaa se, että loruilu voi toimia äänen käyttöä rohkaisevana tekijänä ja siitä voidaan siirtyä pehmeästi laulamiseen. Laulun säestämisessä on oleellista, että lapset näkevät ohjaajan kasvot, sillä ohjaajan ilmeiden ja huulten liikkeiden visuaalinen havainnointi auttaa laulun sanojen oppimisessa. Säestämisessä on huomionarvoista myös se, että koväänisemmät soittimet, kuten piano, saattavat helposti peittää lasten laulun.

5.3.4 Lapsen musiikillisten taitojen kehitys

Käymme läpi lasten musiikillisten taitojen kehitystä keskittyen ikäluokkaan, jolle työpaja suunnitellaan. Lapsen kehitystä tarkkaillaan työpajassa käytettävien toimintamuotojen perspektiivistä, jotta saadaan hyvä kuva, mitä ikäluokalta voidaan odottaa ja, jotta työpaja suunnitellaan lapsien ikäluokan taitotasojen mukaisesti.

Liikunta tuottaa 4-5-vuotiaalle lapselle iloa ja hänen kehon hallintansa kasvaa. Tässä iässä lapsi pystyy jo liikkumaan tarkoituksenmukaisesti ja itselähtöisesti. Esikouluikäinen lapsi pystyy musiikkiliikunnan kautta oppimaan musiikin teoreettisia ilmiöitä. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 124 & 128.)

4-5-vuotiaana lapsen rytmitaju kehittyy ja muuttuu monipuolisemmaksi. Rytmikyvyn ensimmäinen ja rytmitajun toinen herkkyyksikausi tapahtuvat samaan aikaan 4,5-7 -vuotiaana, jolloin lapsen kiinnostus samassa tempossa liikkumiseen herää. Tämä on merkittävä ikä lapsella, koska samaan aikaan alkaa myös tasapainoistin vahva kehittyminen. Tasapainoistisesti sekä ryt-

mikyvyn ja -tajuun kehittyminen linkittyvät vahvasti toisiinsa. 4-5-vuotiaiden ikäluokalle tyypillisiä rytmillisiä havaitsemisen ja oppimisen ominaisuuksia ovat muun muassa sanarytmien ta-
puttaminen ja tempoon reagoivat dynaamiset liikkeet sekä käsien ja jalkojen itsenäinen
käyttö. Rytmisen liikkeen toteuttaminen vaatii ajoitustarkkuutta, oikea-aikaisuutta ja keston
ymmärrystä, rytmien hahmotusta ja säilyttämistä sekä kykyä hahmottaa muutoksia liikkeen no-
peudessa. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 124 & 133; Kivelä-Taskinen 2008, 26.)

Koska 4-6-vuotiaan lapsen hermoradat vielä kehittyvät, on lapsen liikesäätely aikuista hitaam-
paa ja reaktioaika aikuista tuplasti hitaampaa vielä viisivuotiaana (Kivelä-Taskinen 2008, 26).
Vaikka tälle ikäluokalle on tärkeätä alkaa tehdä harjoitteita määrätyn tempon tahdissa, ryt-
mikkäitä liikkeitä ohjattaessa ei pidä kiirehtiä tarkkoihin suorituksiin: ensin tulee hahmotella
liikkeen suuntaa ja virtausta, tämän jälkeen voimakkuutta ja vasta viimeisenä aikaa (Kivelä-
Taskinen 2008, 37). Sykkeen määräämän tempon mukaan suoritettavat harjoitukset kehittävät
lapsen erottelukykyä, kun liike tulee suorittaa tarkalle iskulle. Liikettä ei voi tehdä liian lu-
jaa, koska tällöin voidaan myöhästyä iskuilta. Tältä ikäluokalta voidaan vaatia karkeamotori-
sia liikkeitä, kuten juoksua, tömistelyä, ylös-alas-liikkeitä. Suurien lihasten käyttö rytmittämi-
sessä kehittää myös hienomotoriikan koordinaatiokyvyn kehittymistä (Kivelä-Taskinen 2008,
40-41). Hienomotoriikka tarkoittaa pienillä lihaksilla kuten käden lihaksilla tehtävää tarkkaa
työtä. Monien lasten, etenkin niiden, joilla on erityistarpeita, voi olla vaikeuksia liikkua musii-
kin tahdissa.

Kolmevuotias lapsi tukeutuu laulamissa vahvasti laulun sanoihin. Kuitenkin melodiasta puut-
tuu vielä tonaalinen koheesio. (Hargreaves 1996, 162.) Toisin sanoen melodinen ilmaisu voi
olla epätarkkaa ja melodian sävelet voivat riidellä vallitsevan sävellajin ja/tai harmonian
kanssa. Laulamisen tarkkuus kehittyy vähitellen ja viidennestä ikävuodesta eteenpäin lapset
pystyvät toistamaan melodioita tarkasti (Hargreaves 1996, 162). 4-5-vuotiaat lapset kykene-
vät jo useimmiten laulamaan ryhmässä ja esikouluikäisille yksinkin laulaminenkin on luonte-
vaa (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 120).

Äänihuulten pituus vaikuttaa suoraan ihmisen äänialaan. Aikuista lyhyemmistä äänihuulista
johtuen lasten ääniala on aikuisia korkeampi. Lasten keskimääräinen ääniala liikkuu väleillä
 d^1-d^2 tai e^1-e^2 , kuitenkin lasten äänialoissa voi olla hyvinkin paljon vaihtelua. Jotkut lapsista
saattavat pystyä laulamaan yli oktaavin liikkuvia melodioita, kun taas toisilla laulamissa
käytetty ääniala voi olla vain sekunnin. Myös lasten keuhkojen kapasiteetti on aikuisia vähäi-
sempi, mistä johtuen pitkien fraasien laulaminen on lapsille haastavaa. Lapsen äänielimistön
keskeneräisyys vaikuttaa myös siihen, että suuret hyyt melodiassa ja nopeasti etenevät me-
lodioidiat eivät ole lapsille mahdollisia (Krokkfors 2017, 148, 155 & 160).

Erityisesti 3-5-vuotiaalle lapselle mielikuvat ja musiikin kautta luodut mielikuvitusmaailmat ovat hyvin merkityksellisiä hänen ottaessa ensiaskelia omalla musiikillisella oppipolullaan. Esiopetusikään tultaessa musiikillisiin käsitteisiin liittyvät symbolit alkavat kiinnostamaan lasta, mutta kokemuksellisuus ja toiminnallisuus korostuvat edelleen musiikin kielen oppimisprosessissa. (Lindberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 89 & 93.)

5.3.5 Musiikin hyödyt

Ekonomistinen hyötyajattelu ja uusliberalistiseen ajatteluun kytkeytyvä talouden ensisijaisuuden korostaminen ovat saaneet jalansijaa sosiaalialalla. Käytännössä näiden suuntausten vaikutus näkyy alalla mm. toiminnan tehokkuuden, vaikuttavuuden ja tuottavuuden korostamisessa. (Juhila 2006, 71-76.) Koemme, että eri taiteenlajien käyttöä menetelmänä joutuu erityisesti perustelemaan, koska taidetoiminnan vaikuttavuus ei ole aina helposti mitattavissa. Tästä johtuen koemme tärkeäksi perustella musiikin käyttöä menetelmänä esittelemällä musiikkitoiminnan positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykselle.

Modernin aivotutkimuksen mukaan musiikki aktivoi monipuolisesti aivojen eri alueita ja musiikkikasvatuksen avulla voidaan edistää lapsen laaja-alaista oppimiskykyä oppimisen ja kehityksen kaikilla dimensioilla (Lindberg-Piiroinen 2017, 63). Musiikin avulla voidaan parantaa aivopuoliskojen välistä yhteistyötä (Pohjakallio 2014, 4).

Rytmitajun ja -kyvyn kehittämisellä on tärkeä rooli kielen oppimisessa. Tutkimuksissa on käynyt ilmi, että lukivaikeuksien ja fonologisten häiriöiden takana on huomattu olevan linkki heikkoon rytmitajuun. Sanojen taivuttamiseen ja tavujen erotteluun liittyvää rytmien hahmottamista voidaan harjoitella lapsen kanssa rytmittämällä sanoja niitä tavuttaessa ja harjoittelemalla erilaisia musiikillisia rytmiharjoitteita. Suomen kieli koostuu pääasiallisesti kaksi- ja kolmetavuisista sanoista ja siksi pidemmät sanat voivat aiheuttaa vaikeuksia. Pidempiä rytmiharjoituksia tehden esimerkiksi rytmittämällä sanoja, lapsen valmius hahmottaa pidempiä sanoja kehittyy. (Pohjakallio 2014, 6.) Laulamalla äänenkorkeuksien erottelukyky voi parantua ja näin myös laulaminen voi tukea lapsen kielellistä kehitystä, sillä kieli- ja lukivaikeuksien syynä saattaa olla haaste puheäänien korkeuden ja keston havainnoimisessa (Pohjakallio 2014, 4-5).

Lasten kanssa tehtävät rytmiharjoitukset kehittävät kehon hallintaa, motoriikkaa, ajattelua ja ajantajua (Pohjakallio 2014, 6). Myös laululeikit kehittävät lapsen motorisia taitoja (Seppänen, Tarvonen & Lindberg-Piiroinen 2017, 280). Lisäksi laulaminen muiden kanssa sekä yhdessä ja yksin laulamisen vuorottelu kehittävät lapsen sosiaalisuutta (Lindberg-Piiroinen & Ruokonen 2017, 120).

Myös musiikkiliikunnalla on lukuisia hyötyjä lapsen kehityksen kannalta. Kehollisuus ja musiikkiliikunnan karaktääriin kuuluva kokonaisvaltaisuus antavat edellytykset laaja-alaisemman oppimiskokemuksen saavuttamiselle. Musiikkiliikunnalla voidaan parantaa tasapainoa sekä koordinaatiokykyä ja tukea näin kehon toimintaa. Musiikkiliikunnalla voidaan aktivoida lihaksiston kokonaisuutta sekä yksittäisiä lihasryhmiä. Hieno- ja karkeamotoriikan kehittyessä kehon hallinta parantuu. Musiikkiliikuntaan kuuluva ryhmätoiminta parantaa myös sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja sekä luo yhteisöllisyyttä. Musiikkiliikunnan kautta lapset voivat oppia mm. musiikillisia käsitteitä, yhteisten sääntöjen noudattamista ja oman vuoron odottamista. (Seppänen, Tarvonen & Lindeberg-Piironen 2017, 275-278.) Edellä esitellyt tavoitteet musiikkiliikunnalle kulkevat käsi kädessä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2018, 47-48) liikunnalle asetettujen raamien kanssa. Siinä yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi nostetaan liikunnan ilon mahdollistaminen lapselle. Tätä kautta lasta opetetaan omaksumaan fyysisesti aktiivinen elämäntapa. Lapsen kehontuntemuksen ja -hallinnan sekä motoristen taitojen kehittäminen nähdään yhtenä varhaiskasvatuksen tehtävänä. Fyysinen aktiivisuus nähdään olennaisena osana tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Ryhmässä tapahtuvan liikunnan katsotaan parantavan lapsen sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutustaitoja sekä itsesääntelytaitoja.

6 Työpajan suunnitteluvaihe

Työstimme työpajaa teoreettisen tiedon ja työelämäkumppanimme kehitysehdotusten pohjalta pedagogisesti ja temaattisesti eheäksi kokonaisuudeksi. Tekstin rakenne noudattaa karkeasti työpajan rakennetta: käymme ensin läpi tarinan ja keskusteluosuuksien suunnittelun, jonka jälkeen käymme työpajan rungon (Liite 1) mukaisesti kaikki toiminnalliset osuudet - alkulämmittelyn, kehorytmiikkaosion, laulun harjoittelun ja laulu- sekä rytmiosan yhdistämisen. Työpajassa toiminnalliset osiot ja tarinaosuudet vuorottelevat. Työpaja on suunniteltu toteutettavaksi kokonaisuudessaan, mutta sen eri osia on myös mahdollista käydä yksilöllisesti läpi. Esimerkiksi työpajan tarinan voi lukea ilman musiikillisia toimintaosioita tai päinvastoin tekemällä vain musiikkiharjoitteet jättämällä tarinan pois. Varhaiskasvattaja voi myös jakaa työpajan osiin haluamallaan tavalla. Viittaamme tässä osassa teoriaan, jota esittelimme raportin edellisessä osassa.

6.1 Tarina, juoni ja keskusteluosuudet

Tarinan runko ja juoni olivat jo pääpiirteittäin valmiina opinnäytetyötä aloittaessa: tiesimme hahmot, kuinka tarina alkaa, millainen olisi keskivaiheessa kasvatettava jännitys ja mikä tarinan loppuratkaisu olisi. Tarinan idea oli kertoa kahdesta eläimestä - Ade-kissasta ja Umi-pöllöstä - joilla on erilaiset erityisosaamiset (rytmi ja melodia), joiden yhteen sopiminen alustetaan epäsovivina, mutta lopuksi niiden yhdistäminen onkin hieno asia. Suunnittelimme opin-

näytetyön aikana työpajaan kaksi käytävää keskustelua, jotka auttavat tukemaan lasten ystävyys- ja tunnetaitoja. Työpajan luonteeseen kuuluu keskustelunomaisuus läpi työpajan. Tarinan voi lukea kokonaisuudessaan työpajan liitteenä löytyvästä työpajaohjelmamateriaalista (Liite 1).

Käytimme työpajan tarinan kehittämisen ja keskustelujen suunnittelun pohjana suvaitsevaisuuskasvatuksen lähtökohtaa, eli pyrkimystä ymmärtää ihmisten erilaisuutta ja samanlaisuutta (kts. Kempainen-Koivisto & Salmio 2008, 9-12). Tarinan kehittämisessä ja keskusteluosuuksien suunnittelussa pyrimme myös huomioimaan seuraavia tunnetaitokasvatuksen osa-alueita: tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen, tunteiden rakentava ilmaisu sekä empatia (kts. Haapsalo & Kirkkopelto 2013, 1; Juusola 2015, 144).

Kehitimme tarinan osia selkeämmäksi ja tarinaa kokonaisuudessaan loogisemmaksi pitkin opinnäyteprosessia ennen ohjauksia. Paransimme tarinaa yhdessä työelämäkumppanimme kanssa vaihtaen mielipiteitä ja ehdotuksia koskien tarinan teemoja ja tapahtumia. Kirjoitimme auki tarinan hahmojen syitä teoilleen ja tekojen seurauksia uskottavammiksi sekä kokonaisuutta eheämmäksi muuttamalla lopun loogisemmaksi. Alkuperäisessä tarinassamme oli liialti samankaltaisuutta toisen Ole rohkea ja reilu -työpajan kanssa ja halusimme tehdä tästä työpajasta omanlaisensa erilaisine ongelmine, jotta se olisi hyvä lisäys Yhteiset Lapsemme ry:n työpajatoimintaan.

Työelämäkumppanin toive oli, että käsiteltäviin teemoihin lukeutuisi empatia, moninaisuuden arvostus sekä samankaltaisuuksien näkeminen. Halusimme myös käydä työpajassa läpi ystävä- ja tunnetaitoja. Suunnittelimme osan teemoista käytäväksi läpi tarinassa ja osan keskusteltavaksi lasten kanssa. Keskusteluissa käydään läpi erilaisuuksien huomioiminen, yhteisen tekemisen keksimiseen ja samankaltaisuuksien sekä hyvän ystävän piirteiden miettimistä. Suunnittelimme työpajaan kaksi suurempaa keskustelua: ensimmäisessä pohditaan voivatko kaverit olla erilaisia ja millä lailla ystävät ovat erilaisia, toisessa keskustelussa lapsien kanssa mietitään millä tavoin ystävän kanssa ollaan samanlaisia ja millainen on hyvä ystävä viitaten tarinassakin nähtyyn esimerkkiin Pöllön välittämisestä ja auttamisesta sekä kissalauman anteeksipyyntöstä.

Tarinassa käydään läpi väärinkohtelua, siitä syntyvää pahaa mieltä sekä riitojen sopimista että välittämistä, huolenpitoa ja anteeksipyyttämistä. Tarinan alussa kissalauma kohtelee tarinan toista päähahmoa kaltoin: he eivät ota tätä mukaan kissojen musiikkituokioihin, johtuen päähahmon mieltymyksistä laulamisen sijaan rummuttamiseen. Tästä päähahmo-Adelle tulee paha mieli ja tämä päättää lähteä laumasta, koska kokee ettei häntä hyväksytä osaksi laumaa sellaisena kuin hän on. Tässä vaiheessa tarinaa käydään ensimmäinen keskusteluosuus. Lasten kanssa keskustellaan tarinan tapahtumista ja mietitään mitä tunteita Ade kävi läpi ja voiko

ystävän kanssa olla erilainen sekä mitä ratkaisuja lapsilla olisi ehkä ollut vastaavanlaiseen tilanteeseen. Myöhemmin tarinassa Ade-kissa huomaa olevansa eksesissä ja joutuu keräämään rohkeutensa pyytäessä apua pelottavalta vaikuttavalta Pöllöltä. Pöllöltä opimme, kuinka erilaisuutta ei tarvitse pelätä ja sen voi kääntää voitoksi, kun Pöllö ja kissa yhdistävät taitonsa musisoimalla niin voimakkaasti, että Adesta huolissaan ollut kissalauma löytää heidät metsästä. Tämän loppuratkaisun kehitimme suunnitelmavaiheessa, koska edellinen loppuratkaisu rytmiksi ja laulu yhdistämällä ei mielestämme osoittanut tarpeeksi konkreettisesti yhteistyön hyötyä ja tarpeellisuutta. Alun perin kissa ja pöllö musisoivat, koska he oivalsivat, kuinka hyvältä rytmiksi ja laulu kuulosti. Tarinan loppuun kirjoitimme vielä kohdan, jossa kissalauma myöntää, kuinka ikävästi he kohtelivat Adea. Pidimme tärkeänä ystävyystaitona anteeksipyytämistä ja oman käytöksen tarkkailua. Kissat pyytävät anteeksi ja kiittävät pöllöä tämän avusta ja kutsuvat hänet vierailemaan kissojen musiikkituokioille.

6.2 Alkulämmittely

Ole rohkea ja reilu -työpajojen alussa on tapana ollut tehdä alkulämmittely, jonka aikana voidaan ravistella turhat jännitykset pois, tutustua hieman ohjattaviin lapsiin ja tehdä heihin alkukuvaikutus sekä antaa näyte siitä mitä tullaan tekemään. Musiikkityöpajassa eritoten tärkeätä pedagogisesti on tutustua niihin elementteihin, joita tulevissa toimintaosuuksissa käytetään kuten hidasta ja nopeata liikkumista sekä taukoja (kts. Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 124 & 128.). Alkulämmittelyssä pääasia on virittää hauska tunnelma, joka kannustaa heittäytymään mukaan tekemiseen (kts. Seppänen, E. & Lindeberg-Piironen, A. 2017. 218-225). Työpajassa käsitellyt musiikilliset toimintaosuudet voivat olla uutta ja jopa hieman haastavaa ja rohkeutta vaativaa.

Leikeiksi alkulämmittelyyn valitsimme kaksi leikkiä: ensimmäisessä leikissä liikutaan, kun musiikki soi ja pysähdytään, kun musiikki lakkaa. Tässä leikissä soitetaan työpajaan kuuluvaa kappaletta, jotta se tulisi entuudestaan lapsille tutuksi. Tässä leikissä musiikkikasvatuksellinen painotus ei ole samassa rytmisessä liikkuminen vaan pysähtyminen tauoille sekä oma tapa liikkua ja itsensä ilmaisu liikkeellä. Ohjaaja näyttää esimerkillään heittäytyen, kuinka liikkua tilassa esimerkiksi tanssien (kts. Seppänen & Lindeberg-Piironen 2017, 213-218.). Kyseistä leikkiä käytetään myös Ole rohkea ja reilu: Leikin ja liikkeen -työpajassa.

Toinen leikki on itsekehittämämme. Kutsumme leikkiä nimellä ”Liiku niinku” -leikki. Tässä leikissä ohjaajat esittelevät lapsille erilaisia soittimia ja niiden sointia. Lasten kanssa sovitaan keskustellen, mitä eläimiä soittimen äänestä tulee mieleen tarkoituksena liikkua samalla tavalla instrumentin soidessa. Sovimme etukäteen millaisella tempolla, rytmillä ja mistä rekisteristä soitamme soittimia, jotta pystymme käsittelemään lasten kanssa rytmillisiä vastakohtia nopea ja hidas sekä soinnillisia vastakohtia korkea ja matala (kts. Lindeberg-Piironen 2017, 198 & 200-201.). Tutustutamme lapsia näin erilaisten soitinten sointiväriin ja erilaisiin

tempoihin kokemuksellisesti. Rytmisoittimina päätimme käyttää rytmimunaa ja djembe-rumpua. Ensimmäistä soitamme nopeaan tahtiin ja liikumme sen mukana vikkellästi. Jälkimmäistä soitamme hitaasti ja hypimme tasajalkaa samaan tahtiin. Korkeata ja matalaa demonstroimme soittamalla kitaroilla säveltämäämme kappaletta kitaran ylemmästä rekisteristä ja bassokuviota matalampaa. Lasten kanssa sovitaan eläin, joka liikkuu korkealla ja eläin, joka liikkuu matalalla. Leikin aikana vuorotellaan vastakohtia vaihtojen vähitellen kiihtyen. Ensin esitellään rytmisoittimet ja leikitään leikki ja tämän jälkeen kielisoittimet ja jatketaan leikkiä uusilla vastakohtilla.

6.3 Kehorytmiikka

Suunnittelimme rytmiosion opinnäytetyötämme varten pedagogisesti teoriaan paneuduttuamme. Teorian kautta osasimme suunnitella kehorytmiikkaa (kts. Romero 2013, 443) tukemaan lapsen tasapainoaisin kehittymistä (kts. Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 124 & 133; Kivelä-Taskinen 2008, 26.). Pyrimme tekemään siitä myös viihdyttävämmän ja kokonaisvaltaisemman sekä liikkeestä soljuvampaa ja tarttuvampaa (kts. Seppänen & Lindeberg-Piironen 2017, 218-223). Lisäsimme kehorytmiikkaosioon hauskuutta ja leikillisyyttä, joiden molempien tulisi korostua toiminnassa (kts. Lindberg-Piironen & Ruokonen 2017, 63, 89 & 93.). Päätimme pitää aikaisemmasta versiosta rytmiosion alustuksen, jossa kerromme lapsille, että opettelemme yhdessä Ade-kissan rytmin. Lisäsimme alkuun myös huumoria ja hämmästyksen elementtejä: lapsilta kysytään ikään kuin varmistaen, että ottivatko he mukaan omat rumpunsa. Kun lapset vastaavat hämmentyen kieltävästi, lapsille kerrotaan innostaen, että heillä on aina heidän oma kehonsa mukana, joka toimii rumpuna. Seuraavaksi suunnittelimme soittamiselle lämmittelyosuuden, jossa myös tutustutaan omaan kehoon soittimena. Kaikki suuret kehon osat käydään läpi taputtelemalla aloittaen sääristä ja pohkeista jatkaen reisien kautta vatsaan ja rinnan kautta taputtaen kevyesti poskia. Tähänkin osuuteen lisättiin komiikkaa taputtelemalla poskia ja muuttamalla suuaukon muotoa niin, että äänenkorkeus muuttuu.

Päätimme lisätä kuitenkin rytmiosioon enemmän liikkumista. Haimme inspiraatiota uudistettulle rytmiosuudelle kirjallisten lähteiden lisäksi erilaisista kehorytmiikan videoista. Videoista saimme apua rytmin vaikeusasteen arviointiin ja suuntaa ikäryhmälle sopiviin rytmikuvioihin. Näimme näin konkreettisesti, kuinka hyvin varhaiskasvatukseen osaat soittaa tiettyjä rytmisiä kuvioita (kts. Seppänen & Lindeberg-Piironen 2017, 218-225).

Ade-kissan rytmikuvio on jaettu kahteen osaan, koska rytmikuvio on melko pitkä ja sen pilkkominen osiin auttaa oppijaa tunnistamaan mihin ensimmäinen osa loppuu ja mistä toinen alkaa (kts. Kivelä-Taskinen 2008, 40.). Pyrimme panostamaan rytmin selkeyden lisäksi toistojen määrään ja tekemään karkeamotorisia isoja liikkeitä, kuten taputtaminen, tömistely ja ylös-alas liikkeitä (kts. Kivelä-Taskinen 2008, 26 & 40-41). Aluksi rytmistä opetellaan ensimmäinen

puolisko. Rytmien läpikäynti tehdään ensin hitaasti huomioiden lasten vielä kehittyvä reaktio-aika (Kivelä-Taskinen 2008, 26.). Tässä osiossa taputetaan kädet reisiin ja kädet yhteen sekä kävellen eteen- ja taaksepäin. Otimme rytmien oppimisen avuksi sanalliset ohjeet, joita ohjaaja toistaa rytmien tahdissa. Tämän tarkoituksena oli sanoilla näyttää esimerkkiä rytmistä. Esimerkkinä näistä sanallisista ohjeista vaikkapa rytmien alussa lausutut sanat: “Reidet, kädet, reidet, kädet, kä-vel-lään e-teen-päin. Reidet, kädet, reidet, kädet, kä-vel-lään taak-se-päin”. Myöhemmin muutimme sanat “reidet” ja “kädet” sanoihin “alas” ja “ylös”.

Ensimmäinen puolisko kerrataan, jonka jälkeen harjoitellaan rytmien toinen osa. Toisessa puoliskossa kipitetään nopeasti tahdissa eteenpäin ja hypitään taaksepäin. Tämä osio päättyy käsilä taputukseen. Tämän osan rytmit on harjoiteltu “liiku niinku” -leikissä, jossa liikuttiin hitaasti ja nopeasti. Toisen puoliskon rytmien apuloru on “Ki-pi-te-tään e-teen-päin, hy-pi-tään taak-se-päin. Ki-pi-te-tään e-teen-päin, taak-se ja tapu-ta”. Myös rytmien toinen osa kerrataan, jonka jälkeen rytmi käydään kokonaisuudessaan läpi.

6.4 Laulu

“Huhuu, huhuu kuuleeko kukaan.

Huhuu, huhuu tulkaahan mukaan.

Olen ystävällinen pöllöeläin.

Tulisiko sinusta ystäväin?”

Työpajaamme kuuluva Umi-pöllön laulu linkittyy työpajamme tarinaan. Laulussa pöllö etsii itselleen ystävää. Laulun sanat ovat yksinkertaiset ja sanojen lukumäärä on varsin vähäinen. Jos laulu olisi pitkä, sitä ei ehtisi harjoitella työpajan aikana. Rakenteellisesti laulu koostuu kahdesta osasta, joista kumpikin pitää sisällään neljä lyhyttä laulufraasia. Lasten pienemmästä keuhkojen kapasiteetista johtuen lyhyet fraasit ovat lapsille luontevampia laulaa (kts. Krokfors 2017, 148). Umi-pöllön laulun ambitus - eli laulumelodian matalimman ja korkeimman äänen väli - ei ole kovin laaja ja noudattaa näin perinteisten lastenlaulujen kaavaa. Musiikkitermein ilmaistuna laulun korkeimman ja matalimman äänen välimatka on suuri seksti. Nopeat melodiat ja suuret hyyt melodiassa eivät ole luontevia pienille lapsille (kts. Lindberg-Piironen & Ruokonen 2017, 148, 155 & 160). Umi-pöllön laulun melodia ei sisällä kumpaakaan edellä mainituista. Myös laulun harmonia eli kappaleen sointujen muodostama kokonaisuus noudattaa lastenlauluille tyypillistä kaavaa, jossa niin kutsutut pääsointutehot korostuvat.

Opinnäytetyömme suunnitteluvaiheessa kehitimme Umi-pöllön laulun opetusmetodia helpommin lähestyttäväksi. Tavoitteenamme oli, että lapsilla ei olisi suurta kynnystä tulla mukaan laulun harjoitteluun. Hyvä keino kynnysten madaltamiselle on laulun harjoittelu aluksi

ilman melodiaa, loruna (kts. Krokfors 2017, 160-168). Kehitimme lauluun myös yksinkertaisen laululeikin. Laululeikki on luonteva tapa aloittaa laulun harjoittelu ja kehittää myös motorisia taitoja (kts. Krokfors 2017, 160-168; Seppänen yms. 2017, 280). Kehittäessämme laululeikkiä, meillä oli ideana, että käsillä tehtäisiin eleitä, jotka viittaisivat jokaisen laulufrasien ensimmäiseen sanaan ja näin helpottaisivat sanojen muistamista. Esimerkiksi kun lorussa sanotaan ”huhuu, huhuu”, kädet laitetaan ”kupiksi” suun eteen. Kun lorussa sanotaan ”kuuleeko kukaan”, kädet laitetaan korvien taakse. Emme valinneet mitään motorisesti erityisen vaativia eleitä leikkiin, emmekä halunneet alleviivata kaikkia lorun sanoja käsieleillä. Ajattelimme, että näin leikistä ei tule liian haastava, eikä se vaikeuta sanojen, ja myöhemmin laulun melodian harjoittelua, vaan ennemminkin tukee niitä. Lisäksi ajattelimme, että leikki tuo laulun opettelemiseen lasten kanssa tehtävälle musiikkitoiminnalle tärkeää kokonaisvaltaisuutta ja leikkisyyttä (kts. Lindberg-Piironen & Ruokonen 2017, 63, 89 & 93; Seppänen & Lindeberg-Piironen 2017, 213-218).

Suunnittelimme, että opettaisimme lorun ja siihen liittyvän leikin lapsille kahdessa osassa niin, että molemmat osat kerrattaisiin ja lopulta yhdistettäisiin. Kun loru olisi käyty kerran läpi kokonaisuudessaan, ajattelimme, että loruun ja leikkiin yhdistettäisiin vielä laulun melodia. Suunnittelimme, että myös laulu melodian kanssa kerrattaisiin kerran. Päätimme nostaa laulumelodian sävellajia hieman - alkuperäisestä C-duurista D-duuriin. Laulun ambitus - d1-a1 - asettuu tällöin paremmin lasten keskimääräisen äänialan raameihin (kts. Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 148, 155 & 160).

Opinnäytetyömme suunnitteluvaiheessa tulimme siihen tulokseen, että akustinen kitara olisi pianoa parempi vaihtoehto säestyssoittimeksi. Piano saattaisi peittää lasten lauluäänen, eivätkä lapset näkisi pianon takaa laulun harjoittelua helpottavia ohjaajan suun liikkeitä (kts. Krokfors 2017, 160-168). Päädyimme sellaiseen ratkaisuun, että kitarasäestys tulisi mukaan vähitellen siinä vaiheessa, kun loru käytäisiin kokonaisuudessaan läpi. Tämän jälkeen kitaralla olisi tarkoitus soittaa lyhyt välisoitto, jonka aikana ohjeistaisimme lapsille, että seuraavaksi otetaan mukaan laulumelodia.

Työpajamme kohderyhmän ikäisiltä ei voi vielä odottaa täysin tarkkaa laulusuoritusta (kts. Hargreaves 1996, 162). Lähdimmekin työpajan ohjauksen suunnittelussa siitä, että jokainen lapsi saa osallistua lauluun omalla tavallaan. Ajattelimme, että joku lapsi voi saada onnistumisen kokemuksen oppiessaan lauluun kuuluvan leikin, joku taas voi kokea onnistuvansa oppiessaan lorun tai laulumelodian ja ehkäpä joku oppii ne kaikki.

6.5 Rytmin ja laulun yhdistäminen

Työpajan yksi ensimmäisistä ideoista oli saada lapsille musiikillinen elämys aikaan yhdistämällä kaksi musiikin elementtiä luoden näin esteettinen musiikkikokemus. Suunnittelimme

työpajan viimeiseksi toiminnalliseksi osioksi aikaisemmin harjoiteltujen kissan rytmin ja pöllön laulun yhdistämisen. Yhdistäminen linkittyy myös työpajan tarinaan siten, että tarinassa Ade-kissa ja Umi-pöllö keksivät yhdistää rytmin ja laulun tarkoituksenaan soittaa niin voimakkaasti, että Aden kissaystävät kuulevat musiikin ja löytävät karkuun lähteneen pikkukissan äänen avulla. Tässäkin musiikillisen toiminnan linkittämisessä satuun pyrimme käyttämään hyödyksi lapsille ominaista kokonaisvaltaista kokemista (kts. Seppänen & Lindeberg-Piironen 2017, 213-218). Ajattelimme, että musiikkikokemuksen kautta korostuisi työpajan perusidea siitä, että ihmisten välisiä vahvuuksia yhdistelemällä voi syntyä hienoja uusia oivalluksia.

Ohjeistusta täytyi suunnitella hyvin etukäteen ja päädyimme siihen, että rytmin ja laulun yhdistäminen ohjattaisiin niin, että lapsiryhmä jaetaan kahteen pienempään ryhmään. Laulu ja rytmi kerrataan ensin koko porukalla, jonka jälkeen puolet lapsista soittavat kehorytmiikkakuviota toisen ohjaajan opastuksella samalla, kun toinen ryhmä seuraa toista ohjaajaa ja laulaa Pöllön laulua. Jotta into ja kiinnostus säilyisivät sekä ujommat uskaltaisivat tehdä reippaasti, kappaleen välisoiton aikana lapsia kannustetaan. Tämän jälkeen laulu toistetaan vielä kertaalleen. Suunnittelimme ohjeistuksen olevan selkeintä, kun ohjaajat vaihtavat paikkoja eivätkä pienryhmät. Ohjaajat vaihtavat puolia niin, että lapset, jotka aikaisemmin soittivat rytmisiä, pääsevät laulamaan ja lapset, jotka aikaisemmin lauloivat pääsevät soittamaan rytmisiä. Tällä kertaa välisoiton aikana lapsia kannustetaan vielä kerran laulamaan ja soittamaan niin voimakkaasti, että kissalauma varmasti kuulee soiton ja löytää Ade-kissan. Kappale päättyy vielä ”loppurämistelyyn”, jossa lapsia kannustetaan ilmaisemaan itseään vapaasti. Ohjaajat näyttävät myös tässä kohtaa esimerkkiä mahdollisista itseilmaisutavoista. Lasten kannustaminen näyttämällä esimerkkiä kuuluu musiikkituokioissa varhaiskasvattajan tehtäviin (kts. Seppänen & Lindeberg-Piironen 2017, 213-218).

Musiikin käyttäminen menetelmänä työpajan teemojen - moninaisuuden arvostus, tunne- ja ystävätaidot - käsittelyyn perustuu ajatuksemme mukaan lasten kokonaisvaltaiseen tapaan oppia (kts. Opetushallitus 2018, 42). Teemoja käsitellään tarinassa ja keskusteluiden kautta lapset saavat tuoda esille omia ajatuksiaan ja oppimistaan aiheeseen liittyen. Ajattelimme, että musiikkitoiminnan kautta teemoja voidaan käsitellä vielä kokonaisvaltaisemmin taiteellisen ilmaisun keinoin. Alkulämmittelyssä virittäydytään työpajan eläinmaailmaan liikkumalla metsän eläinten tavoin. Rytmiosiossa eläydytään Ade-kissan rooliin harjoiteltaessa kehorytmiikkatehtävää. Työpajaan kuuluva laulu käsittelee ystävyysaihetta, joskin varsin lyhyesti. Tarinan alussa laulaminen ja rytmisoittaminen esitellään asioina, jotka eivät sovi yhteen. Kuitenkin työpajan lopussa huomataan tarinan ja musiikkitoiminnan kautta, että laulaminen ja rummuttelu toimivatkin hyvin yhdessä. Tavoitteena on, että lapsille ominaisen kokonaisvaltaisen oppimisen ja kokemuksen kautta lapset huomasivat, että ihmisten väliset erot voidaan nähdä rikkautena ja vahvuutena - erilaisilta vaikuttavista asioista yhdistelemällä voi syntyä jotain uutta ja hienoa. Yhdistämisen tarkoituksena oli sosiaalisten taitojen tukeminen luomalla yhteistyötilanne, jossa erilaisilta toisilleen näyttäytyvät elementit tulevat yhteen tukemaan

toisiaan. Oleellinen näkökulma on myös mielikuvituksen tärkeys lasten eettisen ajattelun kehittymiselle (kts. Opetushallitus 2018, 42). Pyrimme rakentamaan työpajastamme kokonaisuutta, jossa työpajan satumaailmaan olisi mahdollista eläytyä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Näiden kaikkien eri toimintamuotojen kautta toivomme, että lapset pääsisivät tarkastelemaan työpajan teemoja monipuolisesti ja oppimaan niistä jotain uutta.

7 Työpajan kehittäminen päiväkotiohjausten kautta

Ohjasimme työpajaa päiväkodeissa, jotta näkisimme mitä reaktioita työpaja synnyttää ja missä vaiheessa työpajan sisältö olisi, jotta voimme kehittää sitä paremmaksi. Ohjasimme työpajan kolmessa päiväkodissa yhteensä kuusi kertaa ja jokaisella kerralla työpajan kokonaisuudessaan. Teimme havaintoja ja muutoksia pitkin ohjauksia ja pidimme päiväkirjaa ohjauksista. Kokosimme ohjauksesta syntyneitä huomioita ja muutoksia kaavioon. Lisäksi kaaviossa näkyy, mihin työpajan osa-alueeseen milläkin ohjauksella panostettiin. Reflektoimme myös omaa ohjaamistamme ja sen vaikutusta työpajan onnistumiselle. Arvioimme työpajan sisällön haastavuutta ja sen pohjalta kehitimme työpajan sisältöä vastaamaan paremmin ikäluokan taitotasoa tarkoituksena laatia sellaista toimintaa, johon olisi mahdollisimman helppo osallistua. Tässä osiossa käymme läpi oman reflektiomme ja ohjauskerroilta saamamme suullisen palautteen pohjalta nousseita huomioita ja kehitysehdotuksia. Näitä huomioita käydään läpi tarkemmin alla olevan taulukon jälkeisessä tekstissä.

Ohjauksen päivämäärä ja osallistujat	Huomioita ohjauksesta
<p>1. Ohjaukset 25.11.2019</p> <p>Osallistujamäärä: 11 lasta Lasten ikä: 3-5 Henkilökunta: 2 aikuista</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ohjauksen painopiste toimintaosuudessa. • Toimintaosuudet olivat ikätasolle sopivia ja sisällöllisesti hyviä. • Rytmin ja laulun yhdistämisessä ohjeistus olisi voinut olla selkeämpää. • Lapset oppivat nopeasti ja lähtivät toimintaan rohkeasti mukaan.
<p>2. Ohjaukset 27.11.2019</p> <p>Osallistujamäärä: 6 lasta Lasten ikä: 3-5 Henkilökunta: 2 aikuista</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ohjauksen painopiste toimintaosuudessa. • Keskusteluosuudet vaativat suunnitelmallisuutta. • Kuuden lapsen ryhmä oli haasteellinen keskustelun syntymisen ja innostamisen kannalta.

	<ul style="list-style-type: none"> Tarinan jotkut osat tuntuivat turhan pitkiltä ja tarina kaipasi lisää vuorosanoja.
<p>3. Ohjaukerta 30.11.2019</p> <p>Osallistujamäärä: 8 lasta Lasten ikä: 4-5 Henkilökunta: 4 aikuista</p>	<ul style="list-style-type: none"> Kokeilimme uusia keskustelukysymyksiä. Yksi lapsista osasi keskustelussa kiiteyttää työpajan idean. Lapset olivat muutenkin erityisen aktiivisia keskustelijoita. Rytmin ja laulun yhdistäminen oli sekkavaa (rytmiosion sanalliset ohjeet lauluosuuden kanssa samanaikaisesti ei toiminut).
<p>4. Ohjaukerta 30.11.2019</p> <p>Osallistujamäärä: 13 lasta Lasten ikä: 4-5 Henkilökunta: 4 aikuista</p>	<ul style="list-style-type: none"> Alkulämmittelyssä nopeasti liikkuminen ei kulkenut tavoitelluissa 8-osissa. Rytmin harjoittelussa lapset eivät pysyneet mukana rytmikuvioiden toistojen määrissä. Rytmiä harjoitellessa oman tilan löytäminen oli haastavaa johtuen suuresta osallistujamäärästä.
<p>5. Ohjaukerta 2.12.2019</p> <p>Osallistujamäärä: 10 lasta Lasten ikä: esikouluikäisiä Henkilökunta: 2 aikuista</p>	<ul style="list-style-type: none"> Kokeilimme uusia keskustelukysymyksiä. Muutimme kehorytmin yhtä osaa nopeammaksi. Nopeutettu rytmi oli havaintojen mukaan lapsista hauskempi, mutta motorisesti haastavampi saada istumaan kappaleen tempoon. Lapset sanoivat tykänneensä kaikista työpajan osioista.
<p>6. Ohjaukerta 3.12.2019</p> <p>Osallistujamäärä: 9 lasta Lasten ikä: esikouluikäisiä Henkilökunta: 2 aikuista</p>	<ul style="list-style-type: none"> Ohjasimme liiku niinku -leikin kahdella vastakohdalla. Lapset tykkäsivät leikistä paljon. Laulun ja soiton yhdistäminen niin - että lapset tekivät molempia samanaikaisesti - oli haastavaa. Lapsilla oli sanojensa mukaan "tosi kivaa" musiikkityöpajassa.

Taulukko 2: Musiikkityöpajojen ohjauskerrat ja niistä nousseita huomioita

Työpajojen ohjausten jälkeen keräsimme sanallista palautetta lapsilta keskustelemalla porukassa. Kysyimme lapsilta muun muassa mikä oli hauskinta toiminnallisissa kohdissa, mikä oli lempikohta tarinassa, mistä he tykkäsivät ja mistä eivät sekä oliko tarina opettavainen. Palautteen kerääminen lapsilta oli usein hieman haastavaa, koska he olivat jo keskittyneet noin neljäkymmentä minuuttia työpajaan ja olivat valmiita päivän seuraaviin tapahtumiin. Keskustelimme myös henkilökunnan kanssa työpajojen jälkeen ja vaihdoimme lyhyesti ajatuksia, miten työpaja sujui ja mitä mieltä he olivat toiminnasta. Kirjasimme suullisen palautteen pitämäämme kehityspäiväkirjaan. Palautteen pohjalta refleктоimme työpajan sujumista ja jatko-kehitimme työpajan sisältöä vastaamaan tarkemmin varhaiskasvattajien ja lasten toiveita. Toistimme tätä prosessia (ohjaus - palaute - reflektio - kehittäminen), kunnes työpajan sisältö oli hioutunut sellaiseen muotoon, että me itse ja työelämäkumppanimme olimme siihen tyytyväisiä. Osallistujia työpajoissa oli kuudesta kolmeentoista lapseen. Osallistujat olivat hyvin pitkälti sen ikäisiä, joille olimme ajatelleet toiminnan sopivan.

7.1 Toimintaosuudet yleisesti

Kaiken kaikkiaan musiikillinen toiminta tuntui olevan ikäryhmälle sopivaa: ryhmät olivat aktiivisesti mukana ja jaksoivat keskittyä pääsääntöisesti tekemiseen hyvin. Jo ensimmäisten työpajan ohjauskertojen perusteella näimme, että musiikillisten toimintaosuuksien sisältö ei kaivannut suurempia muutoksia. Pystyimme keskittymään ohjauskerroilla paremmin tarinaan ja keskusteluun sekä ohjeistukseen. Myöhempien onnistuneiden ohjaskertojen perusteella pystyimme päättelemään, että toiminnalliset osuudet eivät sisällöllisesti kaivanneet pientä hienosäätöä lukuun ottamatta jatkokehittämistä.

Kiinnitimme kuitenkin huomiota siihen, että toimintaosuuksien ohjeistukset vaativat vielä selkeyttämistä. Siirtyminen lukemisesta toimintaan ei välttämättä ollut sillä tasolla, että sitä voitaisiin siirtää videolle, jolla tehtävänannot tulisi olla mahdollisimman yksinkertaisia ja selviä. Huomasimme myös, että pienempi ryhmäkoko - kuusi lasta - oli hieman haasteellinen lasten innostamisen kannalta. Lapset eivät tällöin heittäytyneet yhtä rohkeasti mukaan toimintaan.

Lapsilta palautetta kysyttäessä, he sanoivat pitäneensä kaikista työpajan osiosta ja heidän sanojensa mukaan heillä oli tosi kivaa. Sanallista palautetta saimme myös henkilökunnalta heti työpajan päätyttyä. Henkilökunta osallistui työpajan kulkuun ja tuki lapsia työpajan toimintaosuuksissa. Palautteessa nousi huomio toiston lisäämisen tarpeellisuudesta, mutta myös kehuja siitä, kuinka hyvää toiminta oli.

7.2 Tarina

Tarina oli hyvin pitkälti valmis ohjauksiin lähtiessä eikä se vaatinut kuin testausta lasten kanssa ja pientä viimeistelyä. Oli mukava huomata työpajaa ohjatessa, kuinka tarinan sisällä ollut komiikka ja draama puri lapsiin. Teimme tarinaan kuitenkin pienen muutoksen: lisäsimme tarinaan pätkän työelämäkumppaniltamme.

Pohdimme parin ohjauskerran jälkeen, että tarinan jotkin osat tuntuivat melko pitkiltä ja ajattelimme, että tarina voisi kaivata lisää vuorosanoja hahmojen ”äänillä” luettuna pitämään lasten mielenkiintoa yllä. Muutaman ohjauskerran aikana kuitenkin päätimme, että tarinan teksti toimi sellaisenaan ja, että lasten keskittymistasolla oli paljon tekemistä ohjaajan lukemisen kanssa: rytmityksellä ja eläytymisellä sekä keskustelulla tarinan lomassa pystyi pitämään yllä lasten keskittymistä ja ymmärrystä mitä tarinassa tapahtuu.

Saimme henkilökunnalta suullista palautetta aina ohjausten jälkeen. Eräs henkilökunnan jäsen korosti, kuinka toimintaosuudet olivat hyviä, koska kaikki lapset eivät puhu suomea äidinkielenään. Toiminnallisiin osuuksiin hekin pystyvät osallistumaan, vaikka heidän kielitaitonsa ei ole samalla tasolla, kuin suomea äidinkielenään puhuvilla lapsilla. Olimme jo aiemmin pohtineet mahdollisen kuvituksen hankkimista tarinalle, kuten muissakin Ole rohkea ja reilu -työpajoissa, koska kuvat voisivat tehdä työpajasta eritoten suomea toisena kielenä puhuville lapsille mielekkäämmän ja auttaa yleisesti lapsia keskittymisessä. Kuvituksesta olisi työpajalle yleisestikin hyötyä, jotta tarinaan voidaan syventyä myös visuaalisin keinoin.

7.3 Keskustelu

Keskusteluosiot osoittautuivat keskeiseksi kehityksen kohteeksi. Koska toimintaosuudet sujuvat hyvin jo ensimmäisellä kerralla, päätimme keskittyä tarinan teemoihin ja tunnekeskusteluihin. Ohjatessa työpajaa tulimme siihen tulokseen, että työpajan keskivaiheilla ja loppuun sijoittuvat keskusteluosuudet vaativat erityisesti huomiota ja suunnitelmallisuutta. Keskustelukysymykset eivät olleet tarpeeksi täsmennettyjä työpajan teemoja käsitteleväksi. Alun perin herättelimme keskustelua siitä, onko lapsille sanottu tai ovatko he sanoneet suuttuneena ikävästi kaverille ja jatkokysymänä miltä on tuntunut. Tämän koimme itse myöhemmin ongelmalliseksi ja eettisesti kyseenalaiseksi, koska keskustelussa vaarana oli nostaa ryhmästä esille kiusattuja lapsia. Muutimme keskustelua niin, että kysyimme lapsilta miltä sadun kissasta mahtoi tuntua, kun tämän lajitoverit kohtelivat häntä kaltoin ja kysyimme lapsilta voiko ystävän kanssa olla erilainen sekä kuinka ystävät voivat tehdä kompromisseja toistensa eteen.

Ensimmäisessä keskustelussa päätimme käsitellä ystävien keskinäistä erilaisuutta ja ratkaisuja, kuinka esimerkiksi leikkiä yhdessä, jos ystävykset haluavat eri asioita. Myöhemmässä keskustelussa painotimme ystävien samanlaisuutta ja meitä kaikkia yhdistäviä asioita sekä ys-

tävytyteen kuuluvia asioita, kuten auttaminen ja välittäminen. Muutimme ohjausta myös vastavuoroisempaan suuntaan niin, että keskustelimme lasten kanssa enemmän tarinan lomassa. Näin lapsilla on helpompi kysellä vapaasti kysymyksiä ja yhdessä voidaan keskustella tarinan tapahtumista ja käsitellä teemoja vapaammin. Huomasimme myös, että ryhmäkoolla oli merkitystä, kuinka rohkeasti lapset lähtivät keskusteluun: kuuden hengen ryhmässä lapset eivät välttämättä saaneet tarpeeksi vertaistukea, mutta kun lapsia oli enemmän, he intoutuivat paremmin juttelemaan. Yleisesti ottaen lapset lähtivät keskusteluun mukaan aktiivisesti. Tulevaisuudessa lasten oma opettaja pitää työpajan tarinan osuudet, joten oli hyvä ajatus ohjata työpajaa vuorovaikutteisemmin. Erään työpajan ohjauksen aikana keskustelussa, yksi lapsi osasikin hienosti tiivistää tarinan opetuksen ja ehdotti, että ystävät voivat leikkiä toistensa lempileikkejä vuorotellen ja keksiä uusia leikkejä yhdistelemällä asioita, joista molemmat pitivät.

7.4 Alkulämmittely

Yleisesti ottaen lapset tuntuivat pitävän alkulämmittelyleikin fyysisyydestä ja liikunnallisuudesta. Ensimmäisillä ohjauskerroilla käytimme toisena alkulämmittelyleikkinä itse kehittämäämme liiku niinku -leikkiä, jossa keskityimme liikkumaan hitaasti ja nopeasti musiikin tahtiin. Lapset saivat itse päättää, mikä eläin liikkuu hitaasti ja mikä eläin liikkuu nopeasti, jonka jälkeen liikuimme yhdessä näiden eläinten tavoin samalla kun me ohjaajat soitimme hidasta ja nopeaa musiikkia. Huomasimme, että neljännellä ohjauskerralla tässä leikissä lapset eivät liikkuneet nopeasti soittamamme rytmin kanssa samassa tahdissa. Mahdollisena syynä tähän saattoi olla ison ryhmäkoon aiheuttama levottomuus. Toisena alkulämmittelyleikkinä käytimme viimeistä ohjauskertaa lukuun ottamatta leikkiä, jossa liikuttiin vapaasti, kun musiikki soi ja musiikin lakatessa lasten piti pysähtyä. Toinen meistä ohjaajista soitti tässä leikissä työpajaa varten säveltämäämme laulua ja toinen liikkui lasten kanssa ja pyrki innostamaan heitä liikkumaan.

Viimeisellä ohjauskerralla, jolloin toimintaan osallistuneet lapset olivat esiopetusikäisiä, jätimme alkuleikeistä musiikin mukana liikkumisen ja pysähtymisen pois. Ohjasimme sen sijaan liiku niinku -leikin toisen osan, jossa liikuttiin matalalla ja korkealla. Lapset saivat jälleen päättää eläimet matalalla ja korkealla liikkumiseen ja toisen ohjaajan soittaessa toinen ohjaaja auttoi esimerkillään lapsia liikkumaan säestyksen mukana. Molempien vastakohtien ohjaaminen onnistui ja lapset tuntuivat tykkäävän kovasti kyseisestä leikistä.

7.5 Kehorytmiikka

Yleisesti ottaen työpajan kehorytmiikkatehtävä tuntui sujuvan lapsilta hyvin. Tässä toiminnassa ei ollut tarkoituksena, että lapset oppisivat rytmin täydellisesti ja täysin tarkasti. Tavoitteena oli, että lapset oppisivat rytmin pääpiirteittäin - eli esimerkiksi kun tarkoituksena

on hyppiä rytmin mukana taaksepäin, lapset hyppisivät taaksepäin suunnilleen oikeassa rytmissä ja suunnilleen oikean määrän hyppyjä. Ensimmäisellä ohjaukerralla huomasimme, että lapset oppivat rytmikuvion nopeasti. Mietimme kuitenkin, että rytmiosion harjoitteluvaiheessa toistojen määrää voisi lisätä. Myöhemmillä ohjaukerralla vaihtelimme hieman toistojen määrää tilanteesta riippuen. Lisäsimme toistoja sellaisissa ryhmissä, jotka tuntuivat tarvitsevan niitä enemmän. Huomasimme myös, että joillakin ohjaukerralla jotkut lapsista tuntuivat tarvitsevan enemmän tukea rytmitehtävässä. Erityisesti ensimmäisellä ohjaukerralla päiväkodin työntekijät tukivat lapsia, jotka tarvitsivat yksilöllisempää tukea. Neljännellä ohjaukerralla kaikki lapset eivät tehneet mukana kehorytmiikkatehtävää. Tällöin ryhmäkoko oli suurempi kuin aikaisemmillä kerroilla ja kaikille lapsille ei riittänyt tarpeeksi omaa tilaa. Jotkut lapsista olivat asettuneet myös niin, että he eivät nähneet kunnolla näyttämäämme esimerkkiä. Tulimme siihen tulokseen, että meidän olisi pitänyt käyttää tämän ryhmän kanssa enemmän aikaa asettautumiseen tätä toimintanumeroa varten. Huomasimme asettumisen tärkeyden rytmin harjoittelun kannalta myös toiseksi viimeisellä ohjaukerralla. Tällöin yksi lapsista hyppi taaksepäin ja törmäsi mukana tuomaamme kitarakoteloon. Kahdella viimeisellä ohjaukerralla kokeilimme muuttaa kehorytmiikkakuvion kohtaa, jossa “kipitetään eteenpäin”. Muutimme tätä kohtaa tuplasti nopeammaksi rytmillisesti. Havaintojemme mukaan tämä versio ehkä vaikutti lapsista hauskemmalta, mutta sen rytmissä oli haastavampaa pysyä mukana. Päädyimme siihen tulokseen, että videoidussa työpajassa palaamme hitaampaan versioon rytmin “kipitetään eteenpäin” -kohdasta.

7.6 Laulu

Työpajaan kuuluvan laulun harjoittelemisen ensin loruna laululeikin kanssa tuntui olevan hyvä ratkaisu. Lapset lähtivät yleensä heti mukaan loruttamiseen ja laululeikkiin. Oman kokemuksemme mukaan tämä myös alensi kynnystä liittyä mukaan lauluun, kun laulun melodia otettiin sanojen ja niitä tukevan laululeikin harjoittelun jälkeen mukaan. Viidennellä työpajan ohjaukerralla jotkut lapset sanoivat, että he eivät enää muistaneet miten laulu meni, kun lauluun palattiin työpajan loppupuolella, kun laulu ja rytmiosio yhdistettiin. Lapset eivät aina laulaneet kovin voimakkaalla äänellä laulua. Huomasimme, että kun laulun ja rytmin yhdistämisen vaiheessa kannustimme lapsia laulamaan ja soittamaan lujempaa, jotta tarinassa esiintyvä kissalauma löytäisi eksyneen Ade-kissan, lapset yleensä rohkaistuivat laulamaan voimakkaammin.

7.7 Rytmin ja laulun yhdistäminen

Työpajan loppupuolella rytmi- ja lauluosuuksien yhdistämisen vaiheessa jakauduimme niin, että puolet lapsista kokoontuivat toisen ohjaajan luokse ja puolet lapsista kokoontuivat toisen ohjaajan luokse. Toinen puoli soitti kehorytmiikkakuviota ja toinen keskittyi laulamiseen. Teimme niin, että kertosimme näihin ryhmiin jakautuneina kehorytmiikkakuvion ja laulun.

Huomasimme, että näiden osien kertaaminen päällekkäin oli hieman sekavaa. Kun osuudet oli kerrattu, soitimme ja lauloimme lasten kanssa laulun läpi kertausten kanssa. Tämän jälkeen me ohjaajat vaihdoimme paikkaa ja ohjeistimme lapsia, jotka äsken lauloivat, soittamaan seuraavaksi kehorytmiikkakuviota ja lapsia, jotka äsken rummuttivat, ohjeistimme laulamaan. Tässä osiossa ohjeistuksemme oli yleisesti ottaen sekavaa, mistä johtuen lapset eivät olleet täysin varmoja, pitäisikö heidän seurata esimerkkiä laulusta vai rytmin soitosta. Lapset, jotka lauloivat, tuntuivat usein seuraavan myös rytmiosuuden ohjeistusta ja lapset, jotka soittivat kehorytmiikkaosuutta, tuntuivat seuraavan myös lauluohjeistusta. Lapset tuntuivat soittavan ja laulavan aina rohkeammin ja voimakkaammin, kun rohkaisimme heitä soittamaan ja laulamaan kovempaa, jotta tarinan kissalauma kuulisi musiikin ja löytäisi eksyneen Ade-kissan.

Viimeisellä ohjauskerralla - esikoululaisten ryhmälle - ohjasimme laulun ja rytmin yhdistämisen niin, että lapset tekivät molempia yhtä aikaa sen sijaan, että osa soitti rytmiä ja osa lauloi. Kävimme läpi rytmin ja laulun kahtia jaetulle ryhmälle yhtä aikaa ja vaihdoimme ryhmiä ja toistimme saman. Tämän jälkeen yritimme ohjata koko ryhmää soittamaan ja laulamaan yhtä aikaa. Tämä osoittautui haastavaksi ja jäimmekin miettimään, josko syynä oli liian lyhyt kertaus vai soiton ja laulun yhdistämisen vaikeustaso.

Tulimme siihen tulokseen, että selkeyden vuoksi videoidussa työpajassa tämä osio alkaisi laulun ja rytmin kertaamisella koko ryhmän kanssa. Vasta kertaamisen jälkeen ryhmä jaettaisiin soittajiin ja laulajiin. Tulimme myös siihen tulokseen, että laulun ja rytmin soittaminen yhtäaikaisesti voi olla lapsille turhan haastavaa - ainakin työpajalle varatun lyhyen ajan puitteissa.

8 Palautekysely päiväkotien työntekijöille

Lähetimme sähköisen e-lomakkeen kaikkiin kolmeen päiväkotiin, joissa ohjasimme musiikkityöpajaamme. Suunnittelimme kyselylomakkeen (Liite 3) Yhteiset Lapsemme ry:n Ole rohkea ja reilu -työpajojen osallistujille suunnatun kyselylomakkeen pohjalta. Lisäksi pyysimme työelämäkumppaniltamme kehitysehdotuksia kyselylomakkeemme parantamista varten. Ottaessamme yhteyttä päiväkoteihin ja kysyessämme, voisimmeko tulla ohjaamaan musiikkityöpajaamme, painotimme, että työpajan pitämisen edellytys on, että työpajaan osallistuneet päiväkodin työntekijät täyttäisivät tekemämme kyselylomakkeen työpajan pitämisen jälkeen. Muistutimme lisäksi myös suullisesti ja sähköpostilla, että toivoisimme mahdollisimman monen työpajaan osallistuneen työntekijän vastausta, jotta saisimme mahdollisimman paljon materiaalia työpajan kehittämistä varten. Kaikesta tästä huolimatta saimme vain viisi vastausta, vaikka yhteensä työpajoissa oli mukana 18 varhaiskasvatustyöntekijää. Emme kuitenkaan tiedä, täyttikö yhden kyselylomakkeen yksi vai useampi henkilö. Jälkiviisaana, olisi ollut järkevää lisätä lomakkeeseen kohta, jossa kysytään, lomakkeeseen vastanneiden lukumäärä. Ohjasimme jokaisessa kolmessa vierailmassamme päiväkodissa kaksi työpajaa. Yhdestä päiväkodista saimme vain yhden vastauksen. Anonymiteetin mahdollisuuden

tarjoamiseksi, päiväkodin ja työpajan päivämäärän ilmoittaminen eivät olleet kyselylomakkeessa pakollisia kenttiä. Kyseisen päiväkodin kohdalla lomakkeessa oli ilmoitettu vain päiväkodin nimi. Emme siis tiedä kummalta ohjauskerralta vastaus oli tai oliko vastauksessa mahdollisesti yhdistetty molempien ohjauskerran arvio.

Yleisesti ottaen saamamme palaute työpajoista oli positiivista - suurimmassa osassa kysymyksiä saimme asteikolla yhdestä viiteen arvosanaksi numeron neljä tai viisi. Numero viisi oli suurimmassa osassa kysymyksiä käyttämällämme asteikollamme paras mahdollinen numero. Saimme kyselylomakkeen avoimiin kirjallisiin kysymyksiin onneksemme suhteellisen hyvin vastauksia. Nämä kirjalliset vastaukset selvensivät ja toivat lisää informaatiota numeroituihin vastauksiin.

Kyselylomakkeiden tuloksissa työpajan yleisarvion keskiarvo oli 4.4/5. Tästä tuloksesta vedimme johtopäätöksen, että työpaja oli kokonaisuudessaan onnistunut. Tämän vastauksen tulos on myös linjassa muiden vastauslomakkeista saatujen tulosten kanssa.

8.1 Työpajan vaikuttavuus, tarina ja teemat

Kun kysyimme arviota työpajan vaikuttavuudesta lasten arkeen, saimme vastausten perusteella keskiarvoksi numeron neljä. Käytimme tämän kysymyksen osalta kysymyksenasettelua, jota Yhteiset Lapsemme ry käyttää omista palautelomakkeissaan. Jälkiviisaana tämän kysymyksen kohdalla olisi voinut olla tarkoituksenmukaista jakaa kysymys kahteen osaan niin, että kysymyksessä olisi eroteltu tematiikan ja toimintaosuuksien vaikuttavuutta erillisinä kohtina. Koska tätä erottelua ei ole tehty, tulimme johtopäätökseen, että sekä työpajan teemaattisella että toiminnallisella sisällöllä nähtiin olevan vaikutusta lasten arkeen. Vertasimme saamaamme keskiarvoa muista ohjaamistamme Ole rohkea ja reilu -työpajoista saamaamme keskiarvoon musiikkityöpajan vaikuttavuudesta. Ohjasimme muita Ole rohkea ja reilu työpajoja Yhteiset Lapsemme ry:ssä suoritettuna harjoittelun aikana. Saimme harjoittelun aikana ohjaamiemme työpajojen vaikuttavuuden arvion keskiarvoksi 4.1. Eli oman musiikkityöpajamme vaikuttavuus on tämän tiedon valossa linjassa muiden Yhteiset Lapsemme ry:n työpajojen vaikuttavuuden kanssa. Lisähuomiona musiikkityöpajamme sai ainoastaan nelosia arvosanaksi vaikuttavuudesta, mutta muut Ole rohkea ja reilu -työpajat saivat myös kolmosia ja vitosia. Pohtiessamme, kuinka vaikuttavuuden saisi nostettua arvosanaan viisi, mietimme, vaatisiko se kenties työpajamallin, joka koostuisi useammasta ohjauskerrasta vai päästäisiinkö parhaimpaan arvosanaan vain muuttamalla työpajan sisältöä. Useammasta osasta koostuvan työpajan kehittäminen ei ole opinnäytetyömme mittakaavassa mahdollista. Lopulliselle videoidulle työpajalle hyvä ominaisuus on sen uudelleen toteuttaminen. Näin varhaiskasvattaja voi palata lasten kanssa teemoihin videoitujen musiikillisten osuuksien kera ja kerrata tarinan teemoja mahdollisesti painottaen eri aihetta eri kerroilla. Toinen vaihtoehto on myös palata teemojen

pariin jättämällä toiminnalliset osuudet pois ja keskittymällä tarinaan lukemalla sitä ja keskustelemalla siitä. Ehkä yksi ratkaisu vaikuttavuuden lisäämiseen voisi olla, että samat lapset osallistuisivat useisiin Ole rohkea ja reilu -työpajoihin. Tällöin rasmin ennaltaehkäisy teemaa käsiteltäisiin useasta näkökulmasta ja eri taiteen muotojen kautta. Kuitenkaan vain muuttaman ohjauksen perusteella ei ole mahdollista arvioida työpajamme vaikuttavuutta luotettavasti. Tämä tieto oli enemmänkin alustava arvio työpajamme vaikuttavuudesta suhteessa muihin Ole rohkea ja reilu työpajoihin.

Yksi konkreettinen keino, jolla voisimme parantaa oman työpajamme vaikuttavuutta voisi olla tarinaisuuden selkeyttäminen. Tarinan selkeys oli saamissamme vastauksissa ainoa kohta, josta saimme kolmosia arvosanaksi. Vastauksissa keskiarvo tarinan selkeydestä oli 3.8. Päiväkodista, josta saimme tarinan selkeyden arvosanaksi kaksi kolmosta, saimme myös suullista palautetta, jonka mukaan luimme tarinaa turhan nopeasti emmekä antaneet tarpeeksi aikaa lapsille esittämiimme kysymyksiin vastaamiseen. Molemmat huomiot olivat mielestämme valideja. Nopeaan tarinan lukemiseen vaikutti oma kokemuksemme joistakin tarinan osuuksista turhan pitkinä. Kuitenkin kun vertasimme oman tarinamme sanamäärää leikin ja liikkeen työpajaan, oma työpajamme oli vain hieman pidempi. Kiirehtiminen johtui myös osittain siitä, että pyrimme siihen, ettei työpajan kokonaiskesto venyisi liian pitkäksi. Arvioimme, että tarinan kuvittaminen auttaisi mielenkiinnon ylläpitämisessä ja huomion pysymisessä tarinan pidempien osuuksien kohdalla. Kun videoitu työpajamme valmistuu, tarinan ja keskusteluosuuksien rytmittäminen on varhaiskasvatusyksikön työntekijän käsissä. Uskomme, että siitä, että työntekijä tuntee lapset, on varmasti hyötyä tarinan rytmittämisen ja keskusteluosuuksien ohjaamisen kannalta. Keskustelimme tarinan selkeydestä työelämäkumppanimme kanssa. Heidän mukaansa työpajan tarina ei kaivannut selkeyttämistä. He arvioivat, että kuvituksesta olisi paljon hyötyä tarinan seurattavuuden ja ymmärrettävyyden kannalta. Tulimme tarinan kohdalla siihen johtopäätökseen, että se ei lopulta kaipaa selkeyttämistä.

Kysyessämme, käsiteltiinkö tarinan teemoja - moninaisuuden arvostus ja ystävyys- sekä tunnetaidot - ikäryhmälle ymmärrettävällä tavalla, saimme arvosanaksi yhtä nelosta lukuun ottamatta pelkkiä viitotia. Myös tässä mielessä työpajamme oli siis erittäin onnistunut. Uskomme, että tähän onnistumiseen vaikutti se, että työpajan teemoja ja niiden käsittelyä kehitettiin työpajan suunnitteluvaiheen lisäksi myös työpajan ohjauksien välissä. Silloin pohdimme erityisesti työpajan keskusteluosuuksien apukysymyksiä.

8.2 Työpajan toiminnalliset osuudet

Palautteiden mukaan musiikkiharjoitukset nähtiin erittäin sopivana menetelmänä käsitellä työpajan aiheita. Teemojen käsittely musiikin kautta kokemuksellisesti on siis onnistunut vastausten perusteella erinomaisesti. Kirjallisissa palautteissa teemojen ja musiikin yhdistämistä oli pidetty kivana ideana.

Koimme ohjaamisen olevan paikoittain haasteellista. Erityistä pohdintaa herätti työpajan viimeinen toimintaosio, jossa laulu ja rytmi yhdistetään. Osioista selvittiin pääasiassa, koska olimme itse paikalla ja aikuisia oli useampi ohjeistamassa lapsia, mutta huomasimme kyseisen osion tarvitsevan selkeyttä ohjeistukseen, jotta se olisi valmis siirrettäväksi video-ohjeistukseen. Vaikka oma kokemuksemme oli, että kyseisen kohdan ohjeistus oli hieman epäselvää, palautteissa työntekijöiden arviointi ohjauksesta oli erittäin sujuvaa ja selkeää. Saimme myös kirjallista palautetta työntekijältä, että ohjaaminen oli koettu innostavaksi ja että olimme hyvin kontaktissa lasten kanssa. Ohjeistukset sujuivat pääasiallisesti todella hyvin: saimme vain erittäin hyviä numeraalisia tuloksia. Jatkokehittämisessä täytyy koittaa siirtää ohjaus videomuotoon niin, että innostavuus ja oma persoonallisuutemme sekä ohjeistuksen selkeys säilyvät.

Palautteiden mukaan, kaikkien mielestä työpaja sopi kyseiselle ikäryhmälle. Kirjallisissa palautteissa olimme saaneet yhdeltä päiväkodilta viestiä, jossa mainittiin joidenkin toimintaosuuksien olleen hieman liian vaikeita lapsille. Työpajaa ohjattaessa olisikin varmasti hyvä ilmoittaa, ettei täydellistä osaamista odoteta vaan osallistuminen omalla tavalla ja hauskanpito on tärkeintä. Myöskin voi olla, ettemme tehneet tarpeeksi toistoja ja huomioineet niitä lapsia, jotka kaipasivat enemmän tukea.

8.3 Jatkokehitysehdotuksia ja videoitu työpaja

Kysyimme myös kehittämisideoita osana palautelomaketta. Saimme muutamia kehitysideoita, joista päällimmäiseksi nousi toistojen määrä. Kahdessa eri päiväkodeista tullessa palautteissa toivottiin enemmän toistoja. Toisessa kyseisistä palautteista myös täsmennettiin, että toistoja voisi olla enemmän varsinkin, jos ryhmässä on kielen oppimisen haasteita. Nämä ovat varmasti asioita, joita täytyy pohtia jatkokehittäessä työpajaa, koska musiikin käyttö toimintamuotona on juuri hienoa sen takia, koska yhteisen kielen merkitys ei ole keskeistä. Toki ohjeistuksen täytyy olla riittävän selkeää ja toistoja tarpeeksi, jotta kaikki kerkeävät päästä mukaan omalla tahdillaan. Samaisissa palautteissa myös nähtiin positiivisena asiana, että toimintaosuudet harjoiteltiin omina osuuksina ja yhdistettiin lopussa. Palautteen pohjalta päätimme lisätä toistoja laulun ja rytmin yhdistämiseen, mutta ennen videoiden tekemistä pohdimme vielä, pitäisikö toistojen määrää lisätä myös vielä muihin toimintaosuuksiin. Palautteissa oli myös toive, että lapsille olisi annettu soittimia. Tämän toteuttaminen olisi ollut teoriassa mahdollista työpajoja pidettäessä, mutta jatkoa ajatellen, kun työpaja muokataan videomuotoon, olisi haasteena ollut, ettei tiedossa ole mitä soittimia päiväkodeilla on käytettävänä eikä videoiduissa toimintaosuuksissa voida käydä läpi yleisten päiväkotisoitinten soitteknikoita. Ehkä tämä voisi olla vapaaehtoinen osuus, jota varhaiskasvatuksen opettaja voi harkita osana liiku niinku -leikkiä tai työpajan ulkopuolella tehtävässä musiikkitoiminnassa. Liiku niinku -leikki toimii loistavana tapana tutustua soitinten sointiin sekä soittamiseen mielikuvituksellisella ja hausalla tavalla. Soitinten käyttö olisi voinut monimutkaistaa työpajaa,

koska myöhemmissä työpajan toimintaosuuksissa korostuvat jokaisen omat ainutlaatuiset soittimet - oma ääni ja keho - jotka kulkevat mukana ja yhdistävät meitä.

Kysyimme palautteessa mielipidettä siitä, että haluaisivatko varhaiskasvattajat lukea itse tarinan vai haluaisivatko he, että myös tarina tulisi videolta. Enemmistö halusi lukea tarinan itse. Näemme tämän olevan hyvä ratkaisu, koska silloin lukeminen sekä keskusteluosuudet jäävät lapsille tutulle varhaiskasvattajalle mikä voi auttaa tarinan lomassa käytäviä keskusteluja olemaan avoimempia. Myöskin vuorottelu videoitujen toimintaosuuksien ja opettajan lukemien tarinaosuuksien välillä luo kokonaisvaltaisemman ja tapahtumarikkaamman kokemuksen. Kun työpajaa jatkokehitetään, tarinalle mahdollisesti tehdään kuvitus. Tämä voi innostaa varhaiskasvattajia lukemiseen sekä auttaa lapsia keskittymään ja luomaan mielikuvitusta herättävää tunnelmaa.

Palautteiden mukaan 80 % prosenttia vastanneista olisi valmiit ohjaamaan työpajaa itse ja onkin erittäin positiivista lukea, että varhaiskasvattajat suhtautuvat avomielisesti työpajan ohjaamiseen. Jotta kaikki uskaltautuisivat ohjaamaan työpajaa, tulee työpajaohjeet ja -materiaalit suunnitella mahdollisimman selkeiksi ja rohkaiseviksi. Työelämäkumppanin mukaan työpajalle on jo paljon ennakkokysyntää ja kiinnostuneita ohjaajia varhaiskasvatuksessa. Kirjallisissa palautteissa yksi vastanneista ei ollut varma lähtisikö ohjaamaan työpajaa itsenäisesti, mutta hän oli myös selventänyt, että uutta voi kokeilla ja tämän perusteella nähdään kuinka videotyöpaja toimisi. Alla joitain poimintoja kirjallisista palautteista. Tärkeimmät onnistumiset sekä huomiot työpajaohjeiden ja videokäsikirjoituksen kehittämiseksi palautteiden ja omien huomioiden perusteella on kerätty alla olevaan taulukkoon:

“Tämä oli erilainen musiikkihetki kuin on normaalisti totuttu.”

“Kiva idea yhdistää satua ja ystävyyttä yms. teemoja musiikkiin.”

“Leikin opettelu oli sopivan pieninä palasina.”

“Innostavaa ohjausta.”

“Hyvä kontakti lapsiin.”

Onnistumiset:
<ul style="list-style-type: none"> • Työpajan yleisarvion sekä kaikkien 1-5 asteikolla arvioitujen vastausten keskiarvo 4.4/5 • Vaikuttavuus linjassa muiden Ole rohkea ja reilu -työpajojen kanssa

<ul style="list-style-type: none"> • Tarinan teemoja käsiteltiin ikäryhmälle ymmärrettävästi • Musiikki sopiva menetelmä aiheiden käsittelyyn • Musiikkitoiminta oli sopivaa kohdeikäryhmälle 	
Työpajaohjeet:	Videokäsikirjoitus:
<ul style="list-style-type: none"> • Päiväkodin työntekijä lukee tarinan • Teemojen selkeytys • Sadulle kuvitus 	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintaosuudet tulevat videolta • Soittamisen toistojen määrää lisättävä • Rytmin ja laulun yhdistämisosassa selkeämpää ohjeistusta

Taulukko 3: Palautelomakkeista nousseet huomiot

9 Työpajaohjeiden ja videokäsikirjoituksen kirjoittaminen

Opinnäytetyöprosessimme loppuvaiheessa kirjoitimme työpajaohjeet (Liite 1) musiikkityöpajaamme varten. Työpajaohjeet on tarkoitettu varhaiskasvatusyksikön työntekijän käyttöön. Ohjeiden ja opinnäytetyön jälkeen tehtävien video-osuuksien avulla varhaiskasvattaja voi ohjata itsenäisesti kehittämämme musiikkityöpajan omassa päiväkodissaan. Työpajaohje alkaa alustuksella, jossa esitellään työpaja, annetaan hieman teoriatietoa musiikin käytöstä varhaiskasvatustyössä ja annetaan yleisiä ohjeita työpajan ohjaamiselle. Alustuksen jälkeen työpajaohje noudattaa musiikkityöpajan omaa rakennetta. Ohje etenee kronologisesti alkaen tarinaosuudella, jonka jälkeen video- ja tarinaosuudet vuorottelevat. Työpajaohjeen rakenne noudattaa muiden Ole rohkea ja reilu -työpajojen ohjetekstien kaavaa. Työpajaohjeet on laadittu kehitysprosessin eri vaiheissa tapahtuneen kehittämisen pohjalta.

Ensimmäinen työpajaohjeiden tekemisen työskentelyvaihe oli alustavan työpajaohjeen tekeminen. Alustava ohje piti sisällään pääosin kaikki työpajan rakenneosat, mutta siitä puuttui vielä yksityiskohtia ja muutenkin lähes kaikki työpajan tekstiosuudet vaativat hiomista. Lähetimme työpajaohjeen työelämäyhteistyökumppanillemme, jonka jälkeen tapasimme heidän kanssaan ja saimme lukuisia työpajaohjeiden kehitysehdotuksia. Näiden kehitysehdotusten pohjalta jatkoimme ohjeiden työstämistä. Jatkokehittämisen jälkeen lähetimme työpajaohjeet yhteistyökumppanillemme. Saimme heiltä kirjallisia kehitysehdotuksia, joiden avulla viimeistelimme työpajaohjeet.

Saimme työelämäkumppaniltamme Word tiedoston, jota pystyimme käyttämään työpajaohjeidemme pohjana. Pohja sisälsi Yhteiset Lapsemme ry:n logoja, ja muiden Ole rohkea ja reilu -työpajaohjeiden käyttämiä fontteja. Näin varmistimme, että työpajaohjeiden visuaalinen ilme on linjassa muiden Ole rohkea ja reilu työpajaohjeiden kanssa.

Yleisesti pyrimme työpajaohjeiden ulkoasussa siihen, että ohjeet olisivat mahdollisimman selkeät ja ohjeiden käyttäjä löytäisi tarpeen tullen nopeasti etsimänsä kohdan. Kun ohjasimme itse työpajaa päiväkodeissa, käytimme työpajaohjerunkoa, joka sisälsi vain työpajan tarinan ja apukysymyksiä keskusteluun lasten kanssa. Tämä runko oli visuaalisesti hyvin epäselvä ja meidän oli usein vaikea löytää oikeaa kohtaa vaihtaessamme toimintaosuuksista tarinan lukuosuuksiin. Saimme työelämäyhteistyötaholtamme paljon ideoita ohjeiden ulkoasun selkeyttämiseksi. Yhteistyökumppanimme ehdotti, että video-osuudet asetettaisiin laatikoiden sisälle ja ne merkattaisiin "play"-symbolilla. Yhteistyökumppanimme ehdottivat myös, että tarina- ja video-osuudet numeroitaisiin ja tarinaosuudet nimettäisiin niin, että niistä näkee nopeasti, missä kohtaa tarinaa liikutaan. Pyrimme myös siihen, että ohjeiden ulkoasu olisi mahdollisimman miellyttävän näköinen. Käytimme myös värejä helpottamaan eri osioiden erottelua ja teimme video-osuuksien laatikoista vihreitä. Tarinaosuuden fontin merkitsimme kursiiviin kuten muissakin Ole rohkea & reilu -työpajoissa.

Laadimme työpajaohjeiden alkuun tiivistelmän oleellisista tiedoista liittyen työpajan teemoihin, tavoitteisiin sekä musiikin hyötyihin 4-6-vuotiaiden ikäryhmälle. Tietopaketti kirjoitettiin saman lähdekirjallisuuden pohjalta, jota käytimme opinnäytetyön teoriaosiossa sekä työpajan suunnittelussa ja kehittämisessä. Työelämäkumppaniltamme saadun kehitysehdotuksen mukaisesti merkitsimme lähdeviitteet tähän tekstiosioon ja lähdeluettelon työpajaohjeiden loppuun.

Kirjoitimme myös ohjeet ohjaajalle, jotta työpajan käyttöönotto olisi mahdollisimman mutkaton. Ohjeet sisältävät tietoa työpajan rakenteesta, kuinka tehdä alkuvalmistelut ja kuinka toimia työpajan aikana lasten kanssa toimintaosuuksien aikana. Alkuvalmisteluihin kuuluvat tilan varaus ja varmistus siitä, että video ja ääni toimivat. Ohjaajaa kannustetaan rohkaisemaan lapsia keskustelemaan, näyttämään toimintaosuuksien aikana lapsille esimerkkiä ja leikimään mukana sekä tukemaan lapsia ja siirtymään toiminta-alueelta takaisin kuuntelemaan tarinaa. Työpajan vetäjällä on myös vastuu keskusteluosioiden pitämisessä. Pohdimme keskustelua helpottavia apukysymyksiä ja kirjoitimme ne ohjaajan tueksi keskusteluosioon.

Kirjoitimme alustavan käsikirjoituksen (Liite 2) pohjautuen työpajan runkoon. Alustavat vuorosanat perustuvat lausahduksiin ja puheisiin, joista huomasimme muodostuneen tapoja ohjauskerroilla. Ohjauksessa käyttämämme lauseet, kannustukset ja antamamme ohjeet hioutuivat pitkin ohjauksia, kun huomasimme, mikä oli tarpeellista ja mikä ei sekä mikä toimi ja

mikä ei. Emme kuitenkaan kirjoittaneet tarkkoja vuorosanoja, jotta puheesta tulisi mahdollisimman luonnollista. Kirjoitimme vain pääasioita, jotka tulee käydä läpi videoilla ja reaktioita, jotka on hyvä muistaa. Työelämäkumppanimme kävi läpi tekemämme videokäsikirjoituksen. He olivat tyytyväisiä alustavaan käsikirjoitukseen eikä heiltä tullut kehitysehdotuksia käsikirjoituksen jatkotyöstämistä varten.

10 Pohdinta

Opinnäytetyön aikana tuotoksemme on muuttunut lapsia osallistavasta musiikkiesityksestä pedagogiseksi musiikkityöpajaksi ja toiminnaksi, joka tukee lapsen fyysistä, kielellistä ja tunnetaitojen kehitystä. Kehittämistyön aikana on tapahtunut paljon muutosta ammattimaisempaan suuntaan ja teoriaan pohjautuvaan toimintaan. Toiminnan suunnittelua on ohjannut lapsille suunnatut pedagogiset tavat, jotka ovat linjassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Onnistumisia koettiin paljon pitkin opinnäytetyötä. Kehittämistyö tuli työelämäkumppanitamme tilauksena ja sopi loistavasti omiin intresseihimme olla mukana tekemässä jotain uudenlaista sekä kehittää jo hyvällä mallilla olevaa ideaamme musiikillisesta työpajasta. Suuri onnistuminen oli huomata toiminnallisten osuuksien suunnittelun onnistuneen: toiminnalliset osuudet olivat lapsien taitotasolle sopivia tarjoten kuitenkin haastetta ja onnistumisen kokemuksia. Tarina oli sekä viihdyttävä että opettavainen lasten ja henkilökunnan palautteen mukaan. Työpajan sisältö tuntui kaiken kaikkiaan alusta loppuun suunnitellulta kokonaisuudelta eikä vain irrallisilta paloilta, jotka olivat laitettu samaan pakettiin.

Saimme paljon hyvää kokemusta ja kehittämisideoita toiminnan ohjaamisesta, mutta ennen kaikkea saimme hyvää näkemystä työpajan tilanteesta ja siitä mikä vaati vielä kehittämistä. Suullinen palaute oli kannustavaa ja informatiivista sekä linjassa kirjallisen palautteen kanssa.

Palautelomakkeiden tuloksien pohjalta kokonaisuutena työpaja koettiin päiväkotien työntekijöiden mielestä erittäin onnistuneena. Kokonaiskeskiarvona työpajamme sai tuloksen 4.4/5. Tärkeimpiä tuloksia lomakkeen pohjalta oli, että työpajojen vaikuttavuus oli linjassa muiden ohjaamiemme Ole rohkea ja reilu -työpajojen vaikuttavuuden arvioinnin kanssa. Päiväkotien työntekijät katsoivat, että työpajassamme käsiteltiin teemoja hyvin ja lapsille ymmärrettävällä tavalla ja musiikin koettiin soveltuvan hyvin teemojen käsittelyyn. Lomakkeen vastauksien pohjalta päädyimme siihen tulokseen, että vain työpajan toiminnalliset osuudet videoitaisiin. Suurin osa lomakkeeseen vastanneista olisi myös valmis kokeilemaan videoitua versiota työpajasta.

Yhteistyö työelämäkumppanimme Yhteiset lapsemme ry:n kanssa toimi hyvin: saimme apua ja kannustusta sekä todella hyviä neuvoja työpajamateriaalia ja kyselylomaketta suunnitellessa.

Kehitimme työpajan tarinaa, keskusteluosuuksia, työpajan ohjemateriaalia ja videokäsikirjoitusta työelämäkumppanin ehdotusten perusteella. Kehitimme kaikkia näitä alueita niin pitkään, että työelämäkumppanimme oli niihin tyytyväinen. Tärkeätä oli myös, että saimme tehdä työpajasta näköisemme ja yhteistyön luonne mahdollisti, että meillä oli siihen vapaus hyödyntää omaa osaamistamme ja toteuttaa itseämme.

Suurempia ongelmia opinnäytetyön aikana ei kohdattu, mutta hidasteita opinnäytetyön valmistumiselle kuitenkin muodostui muiden töiden takia. Tämän takia ajallisiin tavoitteisiin ei päästy. Työn tekemisestä pitkällä aikavälillä oli kuitenkin hyötyä, koska pystyimme katsomaan työtämme tuorein silmillä. Työpajan kehittämisen kannalta oli sääli, että palautelomakkeita saimme takaisin melko vähän. Vaikka palaute oli hyvää ja siitä sai paljon irti, potentiaalisia vastaajia olisi ollut paljon enemmän. Palautteen keruuseen olisi voitu tehdä selkeämmät ehdot yhteistyöpäiväkodeille sekä ohjeet henkilökunnalle.

Työpajan hyödynnettävyys on merkittävää, koska lopullinen videotuotos on mahdollista ottaa käyttöön laajassa mittakaavassa ympäri Suomea veloitusetta. Työelämäkumppanin mukaan työpajamme on saanut osakseen paljon kiinnostusta muun muassa Educa-messuilla: työpajan tilasi alustavasti 17 päiväkotia ympäri Suomea. Voidaan todeta, että opinnäytetyön tavoitteet - paitsi ajallinen - on saavutettu.

Koemme, että opinnäytetyön tekemisen kautta oma varhaiskasvatukseen liittyvä osaamisemme on kasvanut - erityisesti varhaisiän musiikkikasvatuksen osalta. Opinnäytetyön työstäminen on myös toiminut vuoropuhelussa muiden varhaiskasvatukseen liittyvien opintokokonaisuuksien kanssa - joihin me molemmat osallistuimme opinnäytetyöprosessin aikana. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen pedagogiseen toimintaan olemme tutustuneet muissa varhaiskasvatuksen opintokokonaisuuksissa. Opinnäytetyössämme pääsimme perehtymään tarkemmin kahteen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritettyyn pedagogisen toiminnan osa-alueeseen - musiikkiin ja satuihin.

Yhdeksi haasteeksi opinnäytetyön tekemisessä meille nousi järjestelmällisyys ja aikatauluissa pysyminen. Emme ehkä osanneet asettaa itsellemme tarpeeksi pieniin paloihin jaettuja osatavoitteita ja aikatauluttaa prosessia tarkemmin. Tämä haaste heijastui erityisesti raportin kirjoittamiseen. Opinnäytetyön toiminnalliset osuudet saimme järjestelmällisyyden puutteesta huolimatta tehtyä suunnilleen alustavan aikataulun mukaisesti. Tuntuu, että välillä lähestyimme kirjoitusurakkaa liian summittaisesti, minkä johdosta jouduimme kirjoittamaan monia raportin osia uusiksi ja pohtimaan niiden järjestystä uudelleen. Ehkä tähän liittyvänä oppimiskokemuksena haluaisimme ainakin ajatella, että vastaisuudessa pystyisimme luomaan itsellemme täsmällisempiä aikatauluja ja lähestymään järjestelmällisemmin tulevien suurempien projektien toteuttamista ja raportointia.

Kyselylomakkeiden vastauksissa yhtenä mahdollisena kehitysehdotuksena nousi tarinan selkeyttäminen. Kuitenkin työelämäkumppanimme kanssa käydyn keskustelun pohjalta tulimme siihen tulokseen, että tarina ei itsessään ole epäselkeä ja tarinan kuvittamisella saadaan pidettyä kuuntelijoiden mielenkiintoa yllä sekä entistä monipuolisempi kokemus lapsille.

Työpajan ohjaamisessa huomasimme, että ohjeistuksien tarkkuuteen ja selkeyteen pitää kiinnittää erityishuomiota ja näin aiomme tehdä työpajaa muuttaessa videomuotoon. Toimintaosoiden kertaamisen määrä on myös asia, joka pitää ottaa huomioon. Tämä kävi ilmi myös palautteessa ja olemme ymmärtäneet sen tärkeyden. Kyselylomakkeiden vastauksissa nousi esille, että päiväkodin työntekijät kaipasivat lisää toistoja toiminnallisiin osuuksiin. Päädyimme siihen tulokseen, että videoidussa työpajassa lisäämme rytmi- ja lauluosuuksien kertauokset erillisinä osioinaan työpajan kohtaan, jossa rytmi ja laulu yhdistetään.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI) teki tutkimuksen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisen varhaiskasvatuksen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen (Repo ym. 2019, 164) pohjalta yhdeksi suomalaisen varhaiskasvatuksen kehityksen kohteeksi nousi taidekasvatuksen lisääminen varhaiskasvatuksen arjessa. Raportin mukaan varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria tulisi muuttaa taidemyönteisemmäksi ja taidekasvatuksen paikkaa tulisi jäsenellä uudelleen perus- ja täydennyskoulutuksen osalta. Oma musiikkityöpajamme on toki vain yksittäinen toimintakerta, mutta ajatella, että videoituna työpajamme on helppo tapa lisätä taidekasvatusta päiväkodin arkeen. Työpajamme sisältää monipuolisen kattauksen erityyppistä musiikkitoimintaa. Haluamme ajatella, että mahdollisesti työpaja tätä kautta avaa varhaiskasvattajille musiikkitoiminnan moninaisia mahdollisuuksia ja innostaa sekä rohkaisee musiikkitoimintaan työpajan ulkopuolellakin. Toiseksi varhaiskasvatustoiminnan kehityskohteeksi raportissa (Repo ym. 2019, 164) nousi, että kirjallisuuden ja ääneen lukemisen pitäisi kuulua jokaiseen päiväkotipäivään. Musiikkityöpajaamme kuuluva satu ja laulu vastaavat myös osaltaan tähän kehitystarpeeseen. Tietysti tässäkin on huomioitava, että työpajamme on vain yksittäinen toimintakerta. Kuitenkin työpajan materiaaleja voi hyödyntää muutenkin varhaiskasvatuksen arjessa esimerkiksi keksimällä lasten kanssa lisää säkeistöjä työpajaan kuuluvaan lauluun.

Nykyisessä suomalaisen varhaiskasvatuksen viitekehyksessä lapsilähtöisyys on nostettu pedagogisen toiminnan suunnittelun keskiöön. Tarkoituksena olisi, että päiväkotiryhmän lasten kiinnostuksen kohteet toimisivat pohjana toiminnan suunnittelulle. (Opetushallitus 2018, 37.) Omaan opinnäytetyömme kehittämiseen olisi varmasti voinut lisätä lapsilähtöisyyttä, mutta koska eri päiväkotiryhmissä olevien lasten mielenkiinnonkohteet eivät ole samoja, täydellistä lapsilähtöisyyttä valmiiksi suunniteltuun työpajaan on vaikea sisällyttää. Koemme, että työpajassamme on kuitenkin hyvin monipuolisesti erityyppistä toimintaa, josta toivottavasti löytyy jokaiselle lapselle jotakin mielekästä. Yhteiset Lapsemme ry:llä on tarjolla monipuolisesti eri

taiteenkeinoja hyödyntäviä työpajoja. Voi ajatella, että varhaiskasvattajan vastuulla on valita työpajapaletista sellainen työpaja, joka vastaisi toiminnaltaan lapsiryhmän tarpeita.

Myös lasten osaamisen sitominen normatiivisiin ikäkausikuvauksiin, on ajattelumalli, josta suomalaisessa modernissa varhaiskasvatuksessa ollaan vieroittautumassa eroon. Koimme, että oli kuitenkin työpajamme työstämisen kannalta tärkeää saada osviittaa, siitä, minkälaisia musiikillisia taitoja työpajaamme koskevan ikäisiltä lapsilta voi odottaa.

Elämme maailmassa, jossa rajavedot meihin ja muihin tuntuvat jatkuvasti kärjistyvän. Tätä opinnäytetyötä viimeistellessä Yhdysvalloissa afroamerikkalaisiin kohdistunut poliisiväkivalta on jälleen noussut puheenaiheeksi ja saanut aikaan suuria mielenosoituksia (Halminen 2020). Omassa maassamme mielenosoittajat marssivat hakaristilippujen kanssa (Reinboth 2020). Kuten mainitsimme, tämän opinnäytetyön teoriaosiossa, lasten arvopohja on vielä muutostilassa (kts. Kempainen-Koivisto & Salmio 2008, 9-12). Mielestämme nykyisessä maailmantilassa suvaitsevaisuuteen kasvattamisen tärkeys korostuu. Maailma kaipaa yhteen tulemistä toisiaan arvostavalla ja avoimella tavalla sekä empaattisia ihmisiä, jotka kuuntelevat ja auttavat toisiinsa.

EU-raportissa on käynyt ilmi, että Suomi on rasistisin EU-maa, kun mitataan tummaihoisten kokemaa syrjintää (Ovaskainen 2018). Joka kolmas oli kokenut häirintää ja ahdistelua ihonväriensä takia. Yle julkaisi uutisen, jossa käsiteltiin yhdessä lukemisen positiivisia hyötyjä lapselle. Lukemisen nähdään auttavan oppimaan historiaa ja kulttuuria sekä auttamaan lapsen empatiakyvyn kehitystä ja suvaitsevuuteen kasvua. Lapsi oppii kirjojen kautta turvallisesti vaikeistakin ihmiskohtaloista ja osaa laittaa tapahtumia perspektiiviin. Lapsen kielitaidot ja mielikuvitus kehittyvät, kun hänen kanssaan vietetään aikaa keskustellen ja kuunnellen hyvässä vuorovaikutuksessa, josta seuraa, että hän voi samaistua erilaisiin ihmisiin (Cavén 2020). Työpajamme sisältö iskee näin ollen suoraan kultasuoneen, kun tuetaan lasten kasvua ja musiikki toimii kauniina apukeinona näiden teemojen kokonaisvaltaisessa käsittelyssä.

Eräs runoilija luonnehtii Nabokovin romaanissa "Pale Fire" elämää pimeässä raapustetuksi viestiksi (Nabokov 2012, 41). Opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa ajoittain tuntui, että teimme opinnäytetyöurakkaa sokkona - pimeässä. Kuitenkin teorian tietoon tutustumisen, uusien toimintamallien omaksumisen ja vanhan kunnan sisukkuuden kautta opinnäytetyö alkoi vähitellen hahmottumaan koherentiksi kokonaisuudeksi, eikä se jäänyt vain pimeässä raapustetuksi viestiksi.

Lähteet

Painetut:

Erkko, A. & Hannukkala, M. 2018. Mielenterveys voimaksi : käsikirja nuorisotyön ammattilaisille. 5. painos. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.

Haapsalo, T. & Kirkkopelto, K. 2013. Molli : hyvällä mielellä vai pahalla päällä : tunteet taidoiksi. Helsinki: Lasten Keskus.

Hargreaves, D. 1996. The development of artistic and musical competence. Teoksessa Deliège, I. & Sloboda, J. (toim.) Musical beginnings : origins and development of musical competence. Reprint 2003. Oxford: Oxford University Press, 145-168.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatus : perusteita. 2. uudistettu painos. Helsinki: BoD - Books on Demand.

Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina : sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Juusola, M. 2015. Vahvaksi rakennettu itsetunto ja elämä. Helsinki: Voimakirja.

Kempainen-Koivisto, R., Salmio, T. 2008 (Toim). Matkalla suvaitsevaisuuteen - Kansainvälisyyskasvatuksen menetelmäopas 5-8-vuotiaiden lasten ohjaajille. Helsinki: Suomen YK-liitto.

Kivelä-Taskinen, E. & Pitkänen, E. 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. Espoo: Kultanuotti.

Krokkfors, M. 2017. Laulaminen - Helppoa kuin hengittäminen. Teoksessa Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa : käsikirja. 2017. Helsinki: Classicus, 143-178.

Lecanuet, J. 1996. Prenatal auditory experience. Teoksessa Deliège, I. & Sloboda, J. (toim.) Musical beginnings : origins and development of musical competence. Reprint 2003. Oxford: Oxford University Press, 3-36.

Lindeberg-Piiroinen, A. 2017. Musiikin kuuntelu. Teoksessa Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa : käsikirja. 2017. Helsinki: Classicus, 179-212.

Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. 2017. Lapsi ja musiikki. Teoksessa Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa : käsikirja. 2017. Helsinki: Classicus, 63-142.

Nabokov, V. 2012. Pale Fire. Lontoo: Penguin.

Opetushallitus 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Helsinki: Opetushallitus.

Pohjakallio, A., Pohjakallio, A. & Munne, T. 2014. Suupoppia : lastenlaulukirja. Lahti: Avainsäätiö.

Rastas, A. 2007. Rasismi lasten ja nuorten arjessa : transnationaalit juuret ja monikulttuurisuva Suomi. Tampere: University Press; Nuorisotutkimusverkosto.

Seppänen, E. & Lindeberg-Piiroinen, A. 2017. Soittaminen. Teoksessa Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa : käsikirja. 2017. Helsinki: Classicus, 213-272.

Seppänen, E., Tarvonen, L. & Lindeberg-Piironen. 2017. Musiikkiliikunta. Teoksessa Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. (toim.) Musiikki varhaiskasvatuksessa : käsikirja. 2017. Helsinki: Classicus, 273-304.

Viitala, R. 2018. Inklusio ja inklusiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. 2018. Jyväskylä: PS-kustannus, 51-78.

Sähköiset

Cavén, T. 2020. Lukeminen ei ole tylsä velvollisuus. Viisi syytä lukea lapselle. Viitattu 15.6.2020. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/03/12/lukeminen-ei-ole-tylsa-velvollisuus-viisi-syyta-lukea-lapselle>

Eerola-Pennanen, P. 2017. Kulttuurinen monimuotoisuus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P. & Böök, M. 2017. Valloittava varhaiskasvatus : oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino. Viitattu 12.6.2020. <https://www.ellibrary.com/reader/9789517686532>

Eerola-Pennanen, P., Turja, L. 2017. Yhdenvertaisuus ja moninaisuus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A., Eerola-Pennanen, P. & Böök, M. 2017. Valloittava varhaiskasvatus : oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino. Viitattu 12.6.2020. <https://www.ellibrary.com/reader/9789517686532>

Halminen, L. 2020. Poliisiväkivallasta käynnistyneet protestit leviävät Yhdysvalloissa, Minneapolisissa mielenosoittajat sytyttivät poliisiaseman tuleen ja Louisvillessä seitsemää ihmistä on ammuttu. Viitattu. 2.6.2020. <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006522786.html>

Hannukkala, M., Törrönen, S. 2010. Mielen hyvinvointi : Opetuskokonaisuus terveystietoon. 2. painos. Helsinki: Suomen Mielenveysseura. Viitattu 25.5.2020. https://mieli.fi/sites/default/files/materials_files/8_luokka_4_empatiataidot.pdf

Härkönen, T., Korpela, T. 2017. Kalle-karhun ystäväseikkailu -työpajan luominen Yhteiset Lapsemme ry:lle. Laurea ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.5.2020. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/129977/Valmis%20ONT.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lapsi- ja perhepalvelut. Yhteiset Lapsemme ry. Viitattu 10.12.2019. <http://www.yhteisetlapsemme.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/>

Kansainvälinen adoptio. Yhteiset Lapsemme ry. Viitattu 5.4.2020. <http://www.yhteisetlapsemme.fi/kansainvalinen-adoptio/>

Kortesmäki, M. 2015. Tarinaa ja toiminnallisuutta : Monikulttuurisuutta käsittelevät satupaja-ohjeistukset Yhteiset Lapsemme ry:lle. Laurea-ammattikorkeakoulu. https://laurea.finna.fi/Record/theseus_laurea.10024_88190.

Kummi- ja kehitysyhteistyö. Yhteiset Lapsemme ry. Viitattu 5.4.2020. <http://www.yhteisetlapsemme.fi/kummi-ja-kehitysyhteistyo/>

Ole rohkea ja reilu. Yhteiset Lapsemme ry. Viitattu 5.4.2020. <http://www.yhteisetlapsemme.fi/ole-rohkea-ja-reilu/>

Ovaskainen, T. 2018. Suomi rasistisin maa EU-raportissa - Tummaihoisten häirintä yleistä. Viitattu 15.5.2020. <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/suomi-rasistisin-maa-eu-raportissa-tummaihoisten-hairinta-yleista/cab0ce9d-8e12-37d1-abd5-c7de52e7caeb>

Punainen Risti. Mitä on rasismi? Viitattu 18.5.2020. <https://www.eirasismille.fi/mita-on-rasismi>

Repo, L., Paananen, M., Eskelinen M., Mattila, V., Lerkkanen, M., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. 2019. VARHAISKASVATUKSEN LAATU ARJESSA - Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Viitattu: 19.5.2020. https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf

Reinboth, S. 2020. Valtakunnansyyttäjä määräsi syytteet natsilipun kantamisesta itsenäisyyspäivänä. Viitattu 2.6.2020. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006406329.html>

Romero, F. J. 2013. Science & art of body percussion: a review. Teoksessa Journal of Human Sport & Exercise. Vol. 8 Issue 2. Alicante: University of Alicante, 442-457. Viitattu 19.5.2020. https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/29740/1/jhse_Vol_8_N_II_442-457.pdf

Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. Luettu 19.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. Luettu 19.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Varhaiskasvatustalaki 13.7.2018/540. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. Luettu 19.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatustalaki>

Yhteiset Lapsemme ry. Yhteiset Lapsemme ry. Viitattu 5.4.2020. <http://www.yhteisetlapsemme.fi/tule-mukaan/jarjestomme/>

YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista 1991/60. Finlex. Ajantasainen lainsäädäntö. Luettu 19.5.2020. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

Julkaisemattomat

Koivukoski, T. 2016. Ole rohkea ja reilu: Leikin ja liikkeen työpaja. Yhteiset Lapsemme ry työpajan ohjemateriaali. Helsinki.

Cronstedt, A-K. 2016. Ole rohkea ja reilu -draamatyöpaja. Yhteiset Lapsemme ry työpajan ohjemateriaali. Helsinki.

Taulukot

Taulukko 1: Musiikkityöpajan kehitysprosessi	10
Taulukko 2: Musiikkityöpajojen ohjaukerrat ja niistä nousseita huomioita	31
Taulukko 3: Palautelomakkeista nousseet huomiot.....	40

Liitteet

Liite 1: Työpajaohjemateriaali	51
Liite 2: Videokäsikirjoitus	61
Liite 3: Kyselylomake	64

Liite 1: Työpajaohjelmateriaali

Ole rohkea ja reilu

MUSIIKKITYÖPAJA 4-6-VUOTIAILLE

YHTEISET LAPSEMME RY
Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää!

MUSIIKKITYÖPAJA 4-6-VUOTIAILLE

Työpajan teemat ja tavoitteet

Musiikkityöpaja koostuu videoiduista musiikillisista toimintaosuuksista sekä ystävyksistä kertovasta tarinasta. Musiikkiosuuksissa liikutaan, lauletaan ja soitetaan työpajaa varten sävelletyn kappaleen tahdissa. Lapset pääsevät eläytymään tarinan maailmaan leikkimällä metsän eläimiä sekä pohtimaan ratkaisuja hahmojen ongelmiin ja auttamalla loppuhuipeennuksessa. Työpaja on suunnattu 4-6-vuotiaille lapsille. Tarkoituksena on, että varhaiskasvatusyksikön työntekijä voi ohjata työpajan videoiden avustuksella omassa päiväkodissään.

Työpajan teemoja ovat moninaisuuden arvostus sekä ystävyys ja tunnetaidot. Tavoitteena on käsitellä näitä teemoja, jotka ajavat rasimin vastaista työtä ja laajentavat lasten empaattisuutta. Työpajan perusideana on, että tarinan alussa laulaminen ja rytmisoittaminen esitellään asioina, jotka eivät sovi yhteen. Kuitenkin tarinan lopussa huomataan, että laulaminen ja rumputtelu toimivatkin hyvin yhdessä. Tavoitteena on, että lapsille ominaisen kokonaisvaltaisen oppimisen ja kokemisen kautta lapset huomaavat, että ihmisten väliset erot voidaan nähdä rikkautena ja vahvuutena - erilaisilta vaikuttavilla asioilla yhdistelemällä voi syntyä jotain uutta ja hienoa. Tavoitteena on myös pohtia meitä kaikkia yhdistäviä tekijöitä.

Lapsen kehitys ja musiikin hyödyt

Lasten kanssa tehtävässä musiikkityöskentelyssä tulee korostua leikkillisyyttä ja kokonaisvaltaisuus^{4,2}. Opettamisessa tärkeintä on luoda turvallinen ilmapiiri, jossa kaikki uskaltavat yrittää ja osallistua¹. Laulun ja soittamisen harjoittelu vaatii paljon toistoja eikä täydellistä suoritusta tule vaatia, vaikka 4-6-vuotiaille ryhmässä laulaminen ja soittaminen onkin jo luontevaa^{1,3}. Lapset tukeutuvat vielä laulaessa melodian sijaan vahvasti sanoihin⁴. Tämän ikäinen lapsi on merkittävässä iässä tasapainoainin kehittymisen kannalta ja tällöin on loistava aika harjoitella tasapainoa kehittäviä taitoja, kuten koordinaatiota sekä motorisia- ja rytmitaitoja³. Lapsi on iässä, jossa hän pystyy jo liikkumaan tarkoituksenmukaisesti ja itselähtöisesti¹.

Yleisinä tavoitteina on lisätä musiikkitoimintaa päiväkodeissa mielekkäällä ja kokonaisvaltaisella tavalla sekä tarjota lapsille onnistumisen ja oppimisen kokemuksia. Lisäksi työpaja tarjoaa lapsille mahdollisuuksia itseilmaisun kehittämiseen. Musiikkiliikunnan ja soittamisen avulla voidaan tukea lapsen rytmitaitojen ja tasapainoainin kehittämistä^{1,3}. Soittaminen, laululeikit ja monenlainen musiikkiliikunta kehittävät lapsen hieno- ja karkeamotoriikkaa, koordinaatiokykyä sekä kehon hallintaa^{1,3}. On tutkittu, että lukivaikkeuksien pohjalla on ollut heikko rytmitaju sekä haasteita puheäänien korkeuden ja keston havainnoinnissa⁵. Laulaessa lapsen äänten erottelukyky paranee ja soittaessa rytmitaidot kehittyvät⁵. Molempien on havaittu vaikuttavan positiivisesti fonologisiin taitoihin⁵.

Sosiaalisia tavoitteita soittamiselle ovat musiikillisen yhteisön luominen, yhteissoiton harjoittelu, soittamisen ilon kokeminen yhdessä ja yksin sekä kärsivällisyyden kehittäminen ja muiden huomioiminen omaa vuoroa odottaessa¹. Ryhmässä tapahtuvan toiminnan katsotaan parantavan lapsen sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutustaitoja, yhteisten sääntöjen noudattamista sekä itsesäätelytaitoja^{1,2}. Lapsen tärkein ensimmäinen soitin on oma keho ja ääni¹. Molemmat ovat aina lähellä ja molemmat soivat jokaisella omalla tavallaan ja ainutlaatuisesti¹. Kehosoittaminen on loistava tapa aloittaa musiikin opetus ja sen harjoittelu tukee myöhempiä soittotehtäviä¹.

YHTEISET LAPSEMME RY

Ole rohkea ja reilu - uskalla välittää!

3

MUSIIKKITYÖPAJA 4-6-VUOTIAILLE

YHTEISET LAPSEMME RY
Ole rohkea ja reilu – uskalla välittää!

4

MUSIIKKITYÖPAJA 4-6-VUOTIAILLE

Perustiedot:

Kesto:	30 – 40 min.
Kohderyhmä:	4-6-vuotiaat.
Tilavaatimus:	Huone, jossa on reilusti tilaa liikkua.
Osallistujien määrä:	Suositus n. 10 lasta + 1-2 ohjaajaa
Välineet:	Työpajaohjeet, videomateriaali, monitori tai videotykki ja äänentoistolaitteet työpajan toimintaosuuksia varten. Patjoja tai istumalustoja tarinan lukemisosuuksia varten.
Teemat:	Moninaisuuden arvostus, ystävyyss- ja tunnetaidot, henkilökohtaiset vahvuudet.
Tavoitteet:	Työpajan teemoista oppiminen kokemuksellisesti ja kokonaisvaltaisesti, fyysisten, sosiaalisten ja kognitiivisten taitojen kartuttaminen musiikillisen toiminnan kautta.

Valmistelut:

Varaa työpajaa varten erillinen tila, jossa on tarpeeksi tilaa liikkua. Tila voi olla esimerkiksi liikuntasali. Valmistele ennen työpajan aloitusta samaan tilaan toiminta-alue musiikillisille toimintaosuuksille ja lukualue tarinan lukemista varten. Varmista videon toiminta sekä riittävä äänenvoimakkuus. TV tai muu näyttö, jolta videoita katsellaan, tulee sijoittaa toiminta-alueelle niin, että lapset mahtuvat sen eteen ja tilaa jää liikkumiselle. Lukualueella on hyvä olla pehmiä, joilla voi tarpeen tullen maata.

Yleisesti ohjeita ohjaajalle:

Vihreissä laatikoissa olevat osiot tulevat videolta. Laatikot sisältävät tietoa toimintaosuuksista ja niiden tavoitteista sekä pedagogisista sisällöistä. Luettavat osuudet tarinassa on kursivoitu. Suosittelemme keskustelemaan tarinan lomassa lasten kanssa ja käsittelemään teemoja interaktiivisesti pitkin työpajaa. Keskustelun tueksi työpajaohjeissa on apukysymyksiä. Kannustamme leikkimään lasten mukana ja rohkaisemaan esimerkiksi. Tue lapsia ja kannusta heitä toimintaosuuksien aikana, sillä tekeminen voi olla haastavaa ja onnistumisen kokemus voi riippua kannustavan aikuisen tuesta.

Voit halutessasi kertoa etukäteen lapsille työpajan sisällöstä ja toiminnasta. Varsinainen työpaja alkaa videolla, jossa esitellään työpaja ja aloitetaan toiminta. Tämän jälkeen tarina ja video-osuudet vuorottelevat. Toimintaosuuksissa auta lapsia siirtymään monitorin eteen ja kun video loppuu, opasta heidät mukana lukualueelle, jossa voit jatkaa tarinan lukemista. Videoiden toiston voi tarvittaessa pysäyttää ja/tai katsoa uudestaan.

Työpajan runko:

Video 1: Esittely ja lämmittely

Kesto: 5 min

Tavoitteet: Työpajan toiminnan esittely, lämmittely tulevaa tekemistä varten, tahdissa liikkuminen, tutustuminen kokemuksellisesti musiikin käsitteisiin: hidas, nopea, korkea, matala.

Liiku niinku -leikki

Videolta tulevat opasteet kertovat lapsille musiikilliset vastakohtaparit (hidas-nopea, korkea-matala), joiden mukaisesti lähdetään liikkumaan.

Tarina osa 1: Tarina alkaa

Erään kaukaisen metsän siimeksessä, vehreiden puiden suojassa eleli villikissojen lauma. Kissat metsästäivät yhdessä, leikkivät päivästä päivään samoja leikkejä ja jopa lauloivat naukuen aina yhtä ja samaa sävelmää. Kissoilla oli yksi tiukka sääntö, älä koskaan mene yksin yöllä metsään, koska metsässä asuu pelottavia olentoja, joiden kauhistuttavat äänet kaikuvat metsän pimeydessä.

Villikissojen joukosta erottui yksi pikkuruinen kissa nimeltään Ade. Muut kissat rakastivat laulamista, mutta laulamisen sijaan Ade tykkäsi tömistellä tassuillaan komeita rytmejä ja oli aina innokkaana rummuttelemassa.

Video 2: Ade-kissan rytmi - kehorytmiikkatehtävä

Kesto: 5 min.

Tavoitteet: Tutustuminen kehorytmiikkaan, kehorytmikuvion harjoittelu, muiden kuunteleminen, yhteisen rytmin löytäminen.

Soittimeen tutustuminen

Videon avulla tutustutaan kehorytmiikkaan soittamalla käsillä omaa kehoa. Samalla lämmitellään tulevaa rytmitehtävää varten.

Ade-kissan rytmin harjoittelu

MUSIIKKITYÖPAJA 4-6-VUOTIAILLE

Ohjaaja näyttää videolla mallia Ade-kissan rytmistä. Rytmiosio on jaettu kahteen osaan, joista molemmat harjoitellaan ensin erikseen. Lopuksi osat yhdistetään. Samaa rytmia käytetään myöhemmin yhdistettynä lauluun.

Tarina osa 2: Kissojen musiikkituokio

Kissalauamalla oli aina tapana laulaa keskipäivällä ja kun he olivat aloittamassa jälleen yhteisen laulutuokionsa, Ade yhtyi musisointiin tömistellen ja rummutellen. Innoissaan Ade tuumi, ettei hän ollut koskaan aikaisemmin soittanut yhtä hienosti. Ade-kissan omaperäiset rytmit saivat kuitenkin lauman hermostumaan. Lopulta yksi kissoista menetti malttinsa ja tiuskaisi Adelle vihaisena: "Nuo sinun eriskummalliset rytmit eivät sovi ollenkaan meidän kauniin laulumme kanssa yhteen". (Suuttuneena) Ade kiipesi puuhun, josta hän jäi katselemaan muiden kissojen laulamista.

Keskustelu ystävydestä:

Tavoitteena on keskustella kissojen toiminnasta, Aden tunteista, tarinasta heränneistä ajatuksista sekä pohtia, voiko ystävän kanssa olla erilainen. Alla on lista apukysymyksistä, joita voi käyttää keskustelun pohjana. Kaikkia kysymyksiä ei tarvitse käydä läpi.

- Miltä Adesta tuntui, kun kissat hermostuivat hänelle?
- Voisivatko Ade ja muut kissat olla kavereita, vaikka toisia kiinnostaa laulaminen ja Adea rummuttaminen?
- Voiko ystävän kanssa tykätä eri asioista tai tehdä asioita eri lailla, mutta silti olla ystävä?
- Millaisia eroja teillä on ystävien kanssa?
- Miten kissat voisivat ratkaista erimielisyytensä?
- Mitä voisi tehdä, jos on suuttunut ja meinaa sanoa ikävästi?
- Mikä ei kuulu ystävyteen?

Tarina osa 3: Ade-kissa lähtee laumasta

Illan saapuessa Ade odotti muiden kissojen nukahtamista. Hänestä tuntui, ettei häntä arvostettaisi laumassa sellaisena kuin hän on. Yön vaaroista huolimatta, Ade oli päättänyt lähteä kissojen joukosta omilleen.

Aden vaelletua tovin metsässä, alkoi hämärtää ja pian saapui yö. Ade muisti kissojen säännön pimeään metsään menemisestä, mutta tepasteli silti päättäväisesti eteenpäin. Hetken käveltyään hän tajusi olevansa eksyksissä. "Mitä minä nyt teen?", voivotteli kissa nälissään ja kylmissään. Yön hämärässä alkoi metsässä kuulua kummallisia kaikuja. Aden mieleen muistuivat hänen kissaystäviensä kertomat huhut metsässä asuvasta pelottavasta huhuilijasta.

Ade pyöritteli vaihtoehtoja mielessään. Joka suuntaan, minne hän katsoi, tuntui metsä jatkuvan tuntemattomana. Vilu yltyi ja Adesta alkoi tuntua, ettei hänellä ollut muuta vaihtoehtoa kuin ottaa selvää äänestä ja toivoa parasta. Ehkä vastassa olisi joku, joka haluaisi auttaa häntä. Ade keräsi kaiken rohkeutensa ja tepasteli varovasti kohti äänen lähdeä, jonka hän lähestyessään tunnisti lauluksi. Kuun

MUSIIKKITYÖPAJA 4-6-VUOTIAILLE

kalpeassa loisteessa Ade näki puun oksalla huhuilevan pöllön ja jäi kiven taakse kuuntelemaan tämän laulua.

Video 3: Umi-pöllön laulu - laulutehtävä

Kesto: 5 min.
Tavoitteet: Pöllön laulun ja siihen liittyvän leikin oppiminen, positiivinen kokemus yhdessä laulamisesta.

Lämmittely

Videolta lapsia opastetaan huhuilemaan kuten pöllö - korkealta ja matalalta.

Laulun harjoittelu loruna leikin avulla

Videolta tulevien ohjeiden mukana pöllön laulu opetellaan loruna, johon liittyy myös sanojen muistamista helpottava ja koordinaatiokykyä kehittävä pieni leikki.

*“Huhuu, huhuu kuuleeko kukaan.
Huhuu, huhuu tulkaahan mukaan.
Olen ystävällinen pöllöeläin.
Tulisiko sinusta ystävään?”*

Laulumelodian harjoittelu

Videon avustuksella edellisessä vaiheessa harjoiteltuun loruun otetaan laulumelodia mukaan.

Tarina osa 4: Ade-kissa tutustuu Umi-pöllöön

Ade-kissa oli hämmästyksissään pöllön kauniista laulusta. Hän ei ollut kuuna päivänä kuullut mitään vastaavaa. Ade empi hieman ennen kuin hän uskaltautui puhumaan pöllölle. Kuitenkin rohkeana kissana hän ymmärsi, että vaikka pöllön laulu ei muistuttanut laisinkaan hänen kissaystäviensä laulua, ei pöllön ääntelyssä ollut mitään pelättävää. Ja niin Ade lähestyi reippain askelin pöllöä.

“Hei, olen Ade”, hän sanoi. “Minun nimeni on Umi”, vastasi pöllö: “hauska tavata”, hän jatkoi. Ade kertoi pöllölle, kuinka hänen kissaystävänsä eivät ymmärtäneet hänen rumutteluaan, kuinka hän oli karannut laumastaan ja kuinka hän oli eksynyt eikä tiennyt mitä tehdä.

Tämän kuullessaan pöllö viisaana eläimenä lohdutti Adea: “Tiedätkö pikkuinen, että ystävät voivat joskus riidellä ja se kuuluu elämään. Tärkeintä on kuitenkin sopia erimielisyydet. Olen varma, että laumallasi on kova huoli ja ikävä sinua.”

Umi sai oivalluksen, "Nyt minä keksin! Entä jos yhdistämme sinun rummuttamisesi ja minun lauluni. Voisimme musisoida niin lujaa, että metsä raikuu ja kissaystäväsi löytävät sinut".

Video 4: Bändin muodostaminen

Kesto: 5 min.

Tavoitteet: aikaisempien toimintaosien tavoitteet yhdistyvät, kertaus, musiikillinen esteettinen kokemus rytmin ja laulun yhdistyessä.

Ade-kissan rytmin kertaaminen

Videon avustuksella kerrataan Aden rytmi (kehorytmiikkatehtävä) yhdessä.

Umi-pöllön laulun kertaaminen

Videon avustuksella kerrataan Pöllön laulu yhdessä.

Rytmin ja laulun yhdistäminen

Videolla lapsia ohjeistetaan jakautumaan kahteen pienryhmään, joista toinen soittaa rytmiä ja toinen laulaa kappaletta. Osallistujien tasosta riippuen voidaan tässä vaiheessa toimia niin, että työpajaan osallistujat rummuttavat rytmiä ja laulavat samanaikaisesti. Tehtävässä yhdistyy eri aivopiirien välinen yhteistyö. Yhteisöön haastavuus kasvaa, joten soittaminen ja laulaminen vaativat erityistä tarkkuutta.

Tarina osa 5: Tarina päättyy

Tässä vaiheessa osallistujia voidaan ohjeistaa ottamaan mukavat ja rennot asennot.

Uudet ystävykset musisoivat yön hämärässä. Voimakas musiikki kantautui Adea etsimään lähteneen kissalauman korviin. Kissat tunnistivat metsässä kaikuva rummutuksen Aden soitoksi ja lyhyen etsinnän jälkeen he löysivät puun oksilla soittavan Aden ja Umin. Helpotuksesta huokaisten kissat riensivät halaamaan Adea. "Meillä oli kamala ikävä ja kova huoli sinusta, mutta onneksi olet kunnossa. Olemme niin pahoillamme siitä, että kohtelimme sinua huonosti. Olimme niin juuttuneita omiin tapoihimme, ettemme ymmärtäneet, kuinka hyvin rummutus sopiikin laulun kanssa yhteen." Ade antoi anteeksi kissaystävilleen. "Tästä lähtien saat tulla säestämään lauluhetkiämme ja soittaa juuri niin kuin haluat. Voisit myös opettaa meille muillekin sinun rytmisi", kissat jatkoivat. Kissalauma kiitti myös Umia siitä, että hän piti huolta Adesta. "Olet tervetullut liittymään mukaan musiikkikarkeloihimme, milloin vain", kissat sanoivat pöllölle.

Loppukeskustelu

YHTEISET LAPSEMME RY
Ole rohkea ja reilu - uskalla välittää!

9

MUSIIKKITYÖPAJA 4-6-VUOTIAILLE

Tavoitteena on kerrata tarinan tapahtumia ja keskustella vapaasti tarinan teemoista, siitä mitä on opittu, mistä tykkäsi ja mistä ei. Aiheita voivat olla muun muassa: kissojen toiminta, Aden tunteet kautta tarinan ja meitä kaikkia yhdistävien asioiden pohtiminen. Alla on lista apukysymyksistä, joita voi käyttää keskustelun pohjana. Kaikkia kysymyksiä ei tarvitse käydä läpi.

- Millainen on hyvä ystävä?
- Millä tavalla kaverisi ovat kanssasi samanlaisia?
- Mitä yhteistä sinulla ja ystäväsi on?
- Mitä vaadittiin, että kissalauma löysi eksyneen Ade-kissan?
- Mitä opittiin kaikkia meitä yhdistävistä asioista?
- Sopivatko laulu ja rummuttelu yhteen?
- Mistä pidit tarinassa/toiminnassa?
- Mistä et pitänyt?

Tarina jatkuu:

Kissalauma päätti vielä antaa raikuvat aplodit Umille ja Adelle heidän hienosta suorituksestaan ja musiikista!

Tässä vaiheessa voidaan yhdessä taputtaa osallistujien kanssa ja kiittää kaikkia osallistumisesta. Vaihtoehtoisesti loppuun voi vielä katsoa viimeisen videon.

Video 5: Lopputerveiset ja kiitokset (vaihtoehtoinen)

Kesto: 2 min

Videolla lapsille kiteytetään vielä työpajan opetus. Työpajan ohjaajat kiittävät videolla lapsia osallistumisesta ja toivottavat mukavaa päivää.

Ole rohkea ja reilu: Musiikkityöpaja Yhteiset Lapsemme ry 2020

Alkuperäiset työpajaohjeet sekä työpajan satu ja musiikkiosuudet: Jiri Hyvönen & Markus Rantala

Lähteet:

1. Lindberg-Piironen, A., Ruokonen, I. Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus; 2017.
2. Opetushallitus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus; 2018.
3. Kivelä-Taskinen, E. Rytmikyllyn Pikku-kuplat. Espoo: Multiprint; 2008.
4. Deliege, I., Sloboda, J. Musical Beginnings - Origins and Development of Musical Competence. New York: Oxford University Press; 1996.
5. Pohjakallio, A. Suupoppia. Avain-säätiö; 2011.

YHTEISET LAPSEMME RY

Ole rohkea ja reilu - uskalla välittää!

10

MUSIIKKITYÖPAJA 4-6-VUOTIAILLE

Liite 2: Videokäsikirjoitus

Video 1: Esittely ja lämmittely

Kesto: 5 Min.

Ohjaajat esittelevät videolla itsensä: he sanovat nimensä ja kertovat tulevansa Yhteiset Lapsemme ry:ltä. Tämän jälkeen ohjaajat kertovat, että työpajassa tullaan kuulemaan tarina ystävyystestä. Ohjaajat kuulivat tarinan sen päähenkilöiltä Ade-kissalta ja Umi-pöllöltä. Ohjaajat kertovat, että työpajan aikana päästään liikkumaan, rummuttelemaan ja laulamaan.

Esittelyn jälkeen alkaa ensimmäinen toiminnallinen osuus: alkulämmittely. Videolla ohjaajat kertovat, että alkulämmittelyleikin nimi on "liiku niinku -leikki". Ohjaajat kertovat, että leikin ideana on, että lapset pääsevät liikkumaan kohta annettavien ohjeiden mukaisesti. Ensimmäisessä vaiheessa lapsille esitellään rytmimuna ja djemberumpu. Lapsia ohjeistetaan liikkumaan rytmimunan tahdissa nopeasti - kuin hiiri, kun toinen ohjaajista soittaa nopeasti rytmimunaa. Kun toinen ohjaajista soittaa djemberumpua hitaasti, lapsia ohjeistetaan hyppimään hitaasti djemberummun tahdissa - kuin hiirtä pelästävää elefantti. Ohjaajat näyttävät videolla mallia liikkumistavasta. Leikin toisessa vaiheessa lapsille esitellään videolla basso ja kitara - instrumentit. Lapsia ohjeistetaan liikkumaan korkealla, kuin lintu, kun toinen ohjaajista soittaa kitaraa korkealta. Toisen ohjaajan soittaessa bassoa matalalta, lapsia ohjeistetaan liikkumaan matalalla, kuten mato. Toisen ohjaajan soittaessa, toinen ohjaajista näyttää mallia liikkumistavasta. Leikin molemmissa vaiheissa esitellyt liikkumistavat vuorottelevat hetken aikaa.

Video 2: Ade-kissan rytmi - kehorytmiikkatehtävä

Kesto: 5 min.

Tässä osassa ohjaajat kertovat, että seuraavaksi opetellaan Ade-kissan rytmi ja päästään rummuttelemaan. Ohjaajat puhuvat videolta katsojille: "Onhan teillä rummut mukana? Mitä! EIKÖ? No onhan teillä totta kai, teillä nimittäin on teidän kroppanne, joka toimii loistavana rumpusetinänä!". Ohjaaja näyttää mallia, mitä kehorytmiikka on ja soittaa hauskan rumpusoolon. Tämän jälkeen aloitetaan tutustumaan yhdessä kehorummuttamiseen. Ohjaaja opastaa osallistujia aloittamaan rummuttelemaan sääriä, jonka jälkeen soitetaan reisiä jne. Lopulta päätyen taputtamaan päätä.

Lämmittelyn jälkeen aloitetaan harjoittelemaan ensimmäistä osaa Aden rytmistä. Ohjaaja opastaa mitä kehonosia käytetään näyttäen mallia, "*Käsillä soitetaan, jaloilla tömistellään, ja reidet toimivat myös rumpuina*". Ohjaaja näyttää mallia rytmistä hitaasti ja auttaa loruttamalla rytmiä: "*Alas, ylös, alas ylös, kä-vel-lään e-teen-päin; alas, ylös, alas, ylös, kä-vel-lään taak-se-päin*". Kertauksen jälkeen soitetaan sama rytmi, mutta nopeammin.

Seuraavaksi käydään läpi rytmin toinen osa samalla tavalla kuin ensimmäinen: ensin hitaammin ja sitten nopeasti. "*Ki-pi-te-tään e-teen-päin, hy-pi-tään taak-se-päin; ki-pi-te-tään e-teen-päin, taak-se ja tapu-ta*", ohjeistaa ohjaaja videolla.

Viimeisenä käydään läpi koko rytmi molemmat osiot peräkkäin soittaen. Ohjaajat keuhuvat tehtävän päätyttyä osallistujien soittamista.

Video 3: Umi-pöllön laulu - laulutehtävä

Kesto: 5 min.

Ohjaajat aloittavat selittämällä mitä seuraavaksi tapahtuu, "Ensin opeteltiin Aden rytmi ja seuraavaksi opetellaan pöllön laulu." Toinen ohjaaja esittää, että on unohtanut miten pöllöt ääntelevät/huhuilevat. Toinen ohjaaja pienen mietinnän jälkeen muistaakin, "Huhuu!".

Laulua varten lämmitellään huhuilemalla ohjaajien mallilla korkealta ja matalalta. Lämmittelyn jälkeen ohjaajat kertovat, että ensiksi harjoitellaan laulun sanat lorun ja leikin avulla. Ohjaajat näyttävät käsillään, kuinka leikkiä lorun mukana ja lausuvat laulun ensimmäisen puolikkaan sanat, "Huhuu, huhuu kuuleko kukaan. Huhuu, huhuu tulkaahan mukaan. ".

Ensimmäisen osan jälkeen käydään toinen puolikas samalla tavalla läpi, "Olen ystävällinen pöllöeläin. Tulisiko sinusta ystäväin?".

Loru käydään vielä kokonaisuudessaan läpi ja kun loru on lausuttu pariin otteeseen, otetaan mukaan säestys ja melodia. Ohjaajat laulavat videolla, näyttäen samalla käsillään sanoitusten muistamista helpottavaa, aiemmin opittua leikkiä. Laulu käydään läpi muutaman kerran.

Video 4: Bändin muodostaminen

Kesto: 5 min.

Ohjaajat kertovat, että tarinassa kissa ja pöllö päättivät perustaa bändin ja seuraavaksi lapsetkin pääsevät muodostamaan oman yhtyeen. Ennen bändin muodostamista lapsia ohjeistetaan videolla kertaamaan Ade-kissan rytmin. Rytmin kertaamisen jälkeen videon avustuksella kerrataan Umi-pöllön laulu.

Kertaamisen jälkeen lapsia ohjeistetaan videolla jakautumaan kahteen ryhmään, joista toisen tehtävänä on soittaa rytmiä ja toisen tehtävänä on laulaa. Videolla ohjaajat ovat myös asettuneet näytön eri puolille. Laulu kerrataan kahdesti, jonka jälkeen lapsille kerrotaan, että nyt ne, jotka lauloivat äsken, pääsevät rummuttamaan ja lapset, jotka rummuttelivat saavat vuorostaan laulaa. Kun laulu on käyty ryhmien vaihtamisen jälkeen kerran läpi, lapsia ohjeistetaan laulamaan ja rummuttelemaan niin lujaa, että tarinan kissalauma varmasti kuulee metsässä musisoivan Aden ja Umin ja löytävät eksyneen pikkukissan. Laulun kertauksen jälkeen lapsia kannustetaan soittamaan ns. rokkilopetus, eli toisin sanoen ryhmäsooloilemaan. Ohjaaja näyttää yhteisen lopetuksen sooloilun pääteeksi hyppäämällä korkealle lopettaen soittamisen laskeutuessa maahan.

Video 5: Loppuverseiset ja kiitokset (vaihtoehtoinen)

Kesto: 1 min.

Tänään opimme, että olemme kaikki erilaisia ja meillä on kaikilla omat vahvuutemme. Ystävät voivat olla toisistaan erilaisia. Yhdistämällä omia vahvuuksia voi syntyä jotain uutta ja hienoa. Tarinassa keksittiin yhdistää rummuttaminen ja laulaminen. Meillä on myös kaikilla taitoja ja ominaisuuksia, jotka yhdistävät meitä kaikkia. Tänään huomattiin, että laulaminen ja rummuttaminen ovat taitoja, jotka yhdistävät meitä kaikkia. Huomasimme myös, että kaikki tarvitsemme joskus ystävän apua.

Ohjaajat kiittävät osallistujia, toivovat, että heillä oli kivaa ja toivottavat mukavaa päivän jatkoa.

("Tänään opimme, että ystävät voivat olla erilaisia toinen toisistaan ja että näitä ystävien erilaisia vahvuuksia yhdistämällä syntyy siistejä juttuja! Myöskin huomattiin paljon asioita, jotka meitä

kaikkia yhdistää: kaikilla on kyky laulaa ja rummutella sekä että kaikki tarvitsevat joskus ystävän apua”)

Liite 3: Kyselylomake

Musiikkityöpaja palautelomake

Työpajasta yleisesti

Missä ja milloin työpaja ohjattiin?

Yleisarvio työpajasta

1 2 3 4 5

1 = paljon parannettavaa, 5 = erinomainen

Työpajan vaikuttavuus lasten arkeen

1 2 3 4 5

1 = ei vaikutusta, 5 = paljon vaikutusta

Työpajan tarina ja teemat

Arvio tarinan selkeydestä

1 2 3 4 5

1 = sekava, 5 = selkeä

Käsiteltiinkö työpajan teemoja (ystävyyttä, moninaisuuden arvostus, tunnetaidot) lapsille ymmärrettävällä tavalla?

1 2 3 4 5

1 = käsitteilytavassa parannettavaa, 5 = käsiteltiin ymmärrettävästi

Miten kehittäisit työpajan tarinaa?

Työpajan toimintaosiot

Musiikkipedagogiset harjoitukset sopivat menetelmänä käsitteilyihin aiheisiin

1 2 3 4 5

1 = huonosti, 5 = erinomaisesti

Arvio toimintaosioiden ohjaamisesta

1 2 3 4 5

1 = paljon parannettavaa, 5 = erinomaista

Arvio toimintaosioiden ohjeistuksen selkeydestä

1 2 3 4 5

1 = sekavaa, 5 = erittäin selkeää

Arvio toiminnan sopivuudesta tarkoitettu ikäryhmälle (4-6-v.)

Liian helppoa Liian vaikeaa Sopivan haastavaa

Miten kehittäisit työpajan toimintaosiota?

Työpajan videoversio

Työpajasta tullaan kuvaamaan videoversio, joka mahdollistaa sen, että työpajan ohjaamiseen ei tarvita varhaiskasvatusyksikön ulkopuolista ohjaajaa. Tarkoituksena on, että päiväkodin työntekijä voisi videon ja tekstiä tukevan ohjeistuksen avulla ohjata työpajan.

Kumpi vaihtoehto olisi mielestäsi parempi?

Työpajan toimintaosuudet tulisivat videolta ja päiväkodin työntekijä lukisi sadun ja ohjaisi keskusteluosuudet. Työpajan toimintaosuudet ja satu tulisivat videolta ja päiväkodin työntekijä ohjaisi vain keskusteluosuudet.

Olisiko valmis ohjaamaan työpajaa videoiden avulla?

Kyllä En En osaa sanoa

Muita ajatuksia/huomioita/ideoita

Lupa vastauksien käytöstä osana opinnäytetyöraporttia

Saako näitä kyselylomakkeen vastauksia käsitellä osana opinnäytetyöraporttiamme? (Raportissa ei tulla mainitsemaan päiväkotien nimiä eikä raporttiin kirjata tietoa, jonka perusteella työpajaan osallistuneita henkilöitä voisi tunnistaa.)

Kyllä Ei

Tietojen lähetyksen

Kitos paljon vastauksistasi ja avustasi!